

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

EVALDAS GAVĖNAS
(TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA, CIVILINĖS TEISĖS SPECIALIZACIJA, VALSTYBINIS
KODAS: 62401S111)

NEGAUTOS PAJAMOS KAIP NUOSTOLIŲ RŪŠIS SUTARTINIUOSE SANTYKIUOSE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Doc. dr. Solveiga Cirtautienė

Vilnius, 2010

TURINYS

ĮVADAS	3
1. NUOSTOLIAI – VIENA IŠ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS FORMŲ	7
1.1. Tiesioginiai ir netiesioginiai nuostoliai	7
1.2. Negautų pajamų įtaka įgyvendinant visiško nuostolių atlyginimo principą.....	9
2. NEGAUTŲ PAJAMŲ SAMPRATA IR REGLAMENTAVIMAS UŽSIENIO ŠALYSE IR LIETUVOJE	10
2.1. Negautų pajamų įtvirtinimas tarptautinių komercinių sutarčių (UNIDROIT) principuose ir kituose tarptautiniuose dokumentuose.....	11
2.2. Negautoms pajamoms taikytini reikalavimai ir jų požymiai bendrosios teisės šalyse.....	13
2.3. Negautoms pajamoms taikytini reikalavimai ir jų požymiai kontinentinės teisės šalyse	15
2.4. Negautų pajamų požymiai pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką	19
3. NEGAUTŲ PAJAMŲ APSKAIČIAVIMO METODAI	21
3.1. Ekspertų išvada.....	21
3.2. Kainų skirtumo metodas.....	22
3.3. Negauto atlyginimo metodas	23
3.4. Pažeidėjo gautos naudos ir kiti metodai	26
4. ĮRODYMAI, KURIAIS GALIMA REMTIS, ĮRODINĖJANT NEGAUTŲ PAJAMŲ BUVIMĄ	27
4.1. Sutartys, parodančios nukentėjusiojo galimybę realizuoti prekes ar paslaugas	29
4.2. Ieškovo parodymai	30
4.3. Duomenys, parodantys anksčiau gautas pajamas	31
4.4. Liudytojų parodymai	32
5. NEGAUTŲ PAJAMŲ ATLYGINIMĄ RIBOJANTYS VEIKSNIAI	33
5.1. Priežastinis ryšys	33
5.2. Nuostolių sumažinimo taisyklė	36
5.3. Kiti negautų pajamų priteisimą ribojantys veiksniai	39
5.4. Naujo verslo taisyklė	40
6. PRARASTOS GALIMYBĖS PINIGINĖ VERTĖ: NEGAUTŲ PAJAMŲ FORMA AR ATSKIRAS INSTITUTAS?	42
6.1. Prarastos galimybės piniginės vertės ir negautų pajamų santykis.....	42
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
SANTRAUKA	57
SUMMARY	58

IVADAS

Bendroji apžvalga. Vis aktyvėjant ir sudėtingėjant komercinei apyvartai, sutartis tapo neišvengiamu šiuolaikinės visuomenės reiškiniu, su kuriuo susiduriama kasdien. Sutartys yra naudojamos tenkinant pirminius asmens poreikius (pvz., perkant maistą), profesinėje srityje (pvz., sudarant autorines sutartis), laisvalaikiu (pvz., perkant kelionės bilietą). Sutartimi yra įforminami ir turtiniai, ir neturtiniai fizinių bei juridinių asmenų santykiai. Kad tikslai, dėl kurių sutartis buvo sudaryta ir atsirado sutartinė prievolė, būtų įgyvendinti, šalys privalo ją tinkamai vykdyti.¹ Tinkamas sutarties vykdymas yra vienas pagrindinių sutarčių teisės principų. Tik tinkamas sutarties įvykdymas gali užtikrinti verslo santykių stabilumą ir užkirsti kelią sutarties šalių konfliktams. Šiuolaikinėje visuomenėje vis daugėja sandorių, tad natūralu, kad atitinkamai daugėja ir sandorių pažeidimų. Sutarties pažeidimai lemia verslo santykių stabilumo mažėjimą, be to, turi įtakos socialiniams konfliktams rasti.

Visais atvejais pažeidus sutartį svarbu asmeniui atlyginti jo nuostolius dėl sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, o kai kuriais atvejais grąžinti tai, ką jis būtų gavęs, jei sutartis būtų tinkamai įvykdyta. Taigi tik suteikus galimybę asmeniui, kurio teisės, atsiradusios remiantis sutartimi, buvo pažeistos, prisiteisti negautas pajamas, kurios būtų buvę gautos, jei sutartis nebūtų pažeista, gali būti užtikrintas visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimas.

Darbo aktualumas. Magistro darbe nagrinėjama tema aktuali ir teoriškai, ir praktiškai. Teoriniu aspektu negautų pajamų kaip nuostolių rūšies temos aktualumas pasireiškia tuo, kad Lietuvos teisės doktrinoje ši tema vis dar nėra išplėtotą, užsienio valstybių teisės doktrinoje šiuo klausimu taip pat nėra bendros nuomonės, todėl kyla būtinybė išanalizuoti skirtingų valstybių, skirtingų autorių pozicijas ir pateikti šiuo klausimu apibendrintas išvadas. Lietuvoje apie negautas pajamas šiek tiek rašė Vytautas Mizaras, tačiau jis nagrinėjo negautų pajamų klausimą autorių teisės srityje. Neabejotinas yra ir praktinis temos aktualumas. Šiais laikais sutartys yra ir pavienių žmonių, ir verslo subjektų, ir visuomenės kasdienio gyvenimo pamatas, todėl labai svarbu žinoti, kad dėl sutarties neįvykdymo nukentėjusioji šalis turi teisę prisiteisti ne tik tiesiogiai dėl sutarties pažeidimo atsiradusius nuostolius, bet ir netiesioginius nuostolius – negautas pajamas. Būtina žinoti, kokie yra keliami reikalavimai, norint prisiteisti šios rūšies nuostolius. Ši tema taip pat aktuali ir teismams, nes skirtingų valstybių teismai taiko skirtingus reikalavimus, priteisdami negautas pajamas, skirtingus negautų pajamų apskaičiavimo būdus ir suteikia nevienodą svarbą skirtingų rūšių įrodymams, pagal kuriuos yra priteisiamos negautos

---

¹ LR CK 6.38 str. 1 d. numatyta, kad prievolės turi būti vykdomos sąžiningai, tinkamai ir nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, o kai tokių nurodymų nėra – vadovaujantis protingumo kriterijais.

pajamos. Dėl to būtina apžvelgti skirtingų valstybių praktiką ir padaryti išvadas, pagal kurias matytusi, ką naudinga perimti iš užsienio teismų praktikos, o ko – ne.

Tyrimo objektas. Darbo tyrimo objektas – negautų pajamų, kaip vienos iš nuostolių rūšių, sutartiniuose santykiuose reglamentavimas Lietuvos, užsienio teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. Šiame darbe negautos pajamos analizuojamos kaip viena iš civilinės atsakomybės formų rūšis (netiesioginiai nuostoliai), kuri yra taikoma pažeidus šalių sutartinius įsipareigojimus. Darbe nagrinėjama negautų pajamų samprata, galimybė priteisti negautas pajamas bendrosios ir kontinentinės teisės sistemų šalyse, tarp jų ir Lietuvoje. Darbe daug dėmesio skiriama negautų pajamų apskaičiavimo metodams, analizuojamas negautų pajamų santykis su prarastos galimybės pinigine verte, aptariami įrodymai, kuriais galima remtis, siekiant priteisti negautas pajamas, taip pat analizuojami veiksniai, ribojantys negautų pajamų priteisimą.

Tyrimo dalykas. Rašant darbą buvo tiriama užsienio ir Lietuvos autorių teisinė literatūra, susijusi su darbo tema – negautomis pajamomis kaip viena iš nuostolių rūšių. Taip pat tirti Lietuvos Respublikos teisės aktai, kuriuose yra įtvirtinta galimybė priteisti negautas pajamas, kai pažeidžiama sutartis, analizuojami šių teisės aktų komentarai. Kuriant Lietuvos sutarčių teisės nuostatas, buvo remiamasi Tarptautinio privatinės teisės instituto (UNIDROIT) parengtais tarptautiniais komercinių sutarčių principais, todėl darbe neišvengiamai remiamasi šiuo ir kitais tarptautiniais dokumentais, pavyzdžiui, Europos sutarčių teisės komisijos parengtais Europos sutarčių teisės principais (PECL) ir CISG prekių pirkimo–pardavimo konvencija.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas yra surinkti ir ištirti medžiagą, susijusią su mokslinio darbo tema, atskleisti negautų pajamų kaip nuostolių rūšies esmę, išsiaiškinti galimybę priteisti šios rūšies nuostolius, aptarti praktikoje iškilančias problemas, pavyzdžiui, kai teismas sprendžia, ar priteisti negautas pajamas, nustatyti šių problemų priežastis ir pasiūlyti jų sprendimo būdų.

Darbo uždaviniai. Moksliniame tiriamajame darbe keliami šie uždaviniai:

1. Apibrėžti vieną iš nuostolių rūšių – negautas pajamas (netiesioginius nuostolius), atkreipiant dėmesį į sąvokos „negautos pajamos“ prasmę, ir išanalizuoti svarbiausius reikalavimų skirtumus, siekiant priteisti negautas pajamas bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijos šalyse, tarp jų ir Lietuvoje.
2. Išanalizuoti dažniausiai teismų praktikoje naudojamus negautų pajamų apskaičiavimo metodus.
3. Aptarti dažniausiai naudojamus įrodymus, kuriais yra įrodinėjamas negautų pajamų buvimas, nustatyti jų galią, siekiant priteisti negautas pajamas.

4. Išanalizuoti veiksniai, ribojančius negautų pajamų priteisimą, didžiausią dėmesį skiriant priežastiniam ryšiui kaip esminei sąlygai, kurios nesant negautų pajamų priteisimas yra negalimas.
5. Aptarti negautų pajamų santykį su prarastos galimybės piniginės vertės institutu. Palyginti Lietuvos teismų praktikos ir doktrinos suformuluotą santykį su užsienio šalyse egzistuojančiu santykiu.

Hipotezė. Lietuvoje nėra išvystytos negautoms pajamoms taikytinų kriterijų – pagrįsto tikėtumo, realumo, neišvengiamumo – sampratos, taigi tai lemia, kad teismai dažnai atmeta reikalavimus dėl negautų pajamų priteisimo.

Tyrimo šaltiniai ir metodai. Rašant šį mokslinį darbą remtasi Lietuvos ir tarptautiniais teisės aktais, reglamentuojančiais negautų pajamų, kaip vienos iš nuostolių rūšių, priteisimą, šių teisės aktų komentarais, padedančiais geriau suvokti šių teisės normų esmę ir prasmę. Taip pat analizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir užsienio teismų praktika, susijusi su negautų pajamų klausimu, nagrinėjamos Lietuvos ir užsienio autorių teisinės publikacijos negautų pajamų tema. Visiems šiems nurodytiems šaltiniams tirti naudojamas empirinis dokumentų analizės metodas, kuris darbe pasireiškia kaip pirminių duomenų, susijusių su nagrinėjama tema, rinkimas. Šie dokumentai yra naudojami kaip pirminis informacijos šaltinis, padedantis atskleisti nagrinėjamos temos aspektus.

Ištirtų dokumentų apibendrinimui ir analizei naudojami šie teoriniai ir loginiai metodai: abstrakcijos metodas, kuriuo remiantis yra nagrinėjami atskiri negautų pajamų, kaip nuostolių rūšies, aspektai – jie nagrinėjami kaip savarankiški dalykai; alternatyvų metodas, kuris yra naudojamas lyginant ir kritikuojant konkuruojančias teorijas; sisteminės analizės metodas, kuriuo remiantis atskiri nagrinėjami temos aspektai vis tiek yra nagrinėjami kaip tam tikros visumos komponentai; lyginimo analizės metodas, kuris yra naudojamas, norint nustatyti esminius nagrinėjamos temos panašumus ir skirtumus skirtingos teisės sistemos šalyse; apibendrinimo metodas, kuris padeda nustatyti bendruosius teiginius, dėsningumus, principus.

Darbo struktūra. Šis mokslinis tiriamasis darbas pradedamas įvadu, kuriame trumpai pateikiama bendroji darbo temos apžvalga, aptariamas praktinis ir teorinis temos aktualumas, darbo objektas, dalykas, tikslas, uždaviniai, formuluojama tyrimo hipotezė ir trumpai apibūdinami darbe naudojami metodai, šaltiniai.

Išsami nagrinėjamos temos analizė ir įvade iškeltų uždavinių sprendimas pateikiamas nagrinėjamoje darbo dalyje, kurią sudaro šeši skyriai. Pirmame skyriuje aptariami bendrieji klausimai, be kurių neįmanomas tolesnis temos nagrinėjimas. Išanalizuojama nuostolių sąvoka, atskiriant ją nuo žalos sąvokos, trumpai aptariamos nuostolių rūšys – tiesioginiai ir netiesioginiai nuostoliai, išsiaiškinama negautų pajamų reikšmė visiško nuostolių atlyginimo principo

įgyvendinimui ir nustatomos civilinės atsakomybės sąlygos, taikytinos atlyginant negautas pajamas. Antrame skyriuje aptariama negautų pajamų samprata, jų reglamentavimas tarptautiniuose dokumentuose, taip pat aptariami esminiai negautų pajamų bruožai bendrosios, kontinentinės teisės šalyse ir Lietuvoje. Negautų pajamų apskaičiavimo metodai aptariami trečiame darbo skyriuje. Ketvirtame skyriuje nagrinėjami įrodymai, kuriais dažniausiai remiamasi įrodinėjant negautas pajamas. Negautų pajamų priteisimą ribojantys veiksniai aptariami penktame skyriuje, pagrindinį dėmesį skiriant priežastinio ryšio nebuvimui. Šeštame darbo skyriuje analizuojamas negautų pajamų ir prarastos piniginės vertės instituto santykis.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, gautos išanalizavus medžiagą, apibendrinimai ir atsakymai į darbo pradžioje iškeltus uždavinius.

Literatūros sąrašė išvardijama darbe nagrinėta ir cituota literatūra.

Dviejose paskutinėse dalyse pateikiama trumpa mokslinio tiriamojo darbo santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

1. NUOSTOLIAI – VIENA IŠ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS FORMŲ

Sutartinės civilinės atsakomybės taikymas reiškia, kad nukentėjusysis gauna turtinės išraiškos ekvivalentą vietoj tos vertybės ar objekto, kuris buvo sunaikintas, sužalotas ar kitaip prarastas. Norint nustatyti, kokio dydžio šis ekvivalentas turėtų būti, padarytą žalą reikia įvertinti pinigais. Žala, įvertinta pinigais, yra vadinama nuostoliais (angl. *damages*).² Teisės moksle nuostolis yra sąvoka, kuri neatsiejamai susijusi su civiline atsakomybe. Teisine prasme nuostoliai yra neteisėtais veiksmais sukeltos neigiamos pasekmės nukentėjusiojo turtinei sričiai.³ Nuostoliai teisine prasme skiriasi nuo nuostolių ekonomine prasme, nes pastarąja prasme nuostoliai nebūtinai yra neteisėtų veiksmų padarinys. Taigi galutinis nuostolių apibrėžimas teisine prasme galėtų būti toks: nuostoliai – tai pinigų suma, išieškoma kaip kompensacija už bet kokio pobūdžio žalą, neatsižvelgiant į tai, ar ji padaryta deliktu, ar dėl sutarties pažeidimo.

Svarbu skirti sąvoką „nuostoliai“ nuo sąvokos „žala“. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – LR CK) 6.249 str. 1 d. yra pasakyta, kad piniginė žalos išraiška yra nuostoliai.⁴ Sąvoka „nuostoliai“ gali būti vartojama ir pažymint sutartinės atsakomybės formos skirtumą nuo deliktinės, ir kaip sąvoka, kuria įvardijamas žalos atlyginimas pinigine išraiška.⁵ Šiame moksliniame darbe negautos pajamos yra nagrinėjamos tik sutartinės civilinės atsakomybės aspektu, todėl jos turi būti suprantamos kaip nuostolių rūšis, išreikšta tam tikra pinigų suma, kuri yra išieškoma kaip kompensacija už atsakovui padarytą žalą.

Pareiga atlyginti nuostolius, tarp jų – ir negautas pajamas, atsiranda tada, kai negalima atkurti buvusios padėties natūra. Kontinentinės teisės tradicijos šalys prioritetą teikia nuostolių atlyginimui natūra, o bendrosios teisės tradicijos šalys – pinigais. Lietuvoje galima taikyti alternatyvias taisykles: pirmas gali rinktis skolininkas, kurį būdą taikyti, bet jei jis per protingą terminą tokia savo teise nepasinaudoja, tada pasirinkimo teisė pereina kreditoriui. Tačiau teismas visada turi atsižvelgti į tai, ar renkamasi protingai.

1.1. Tiesioginiai ir netiesioginiai nuostoliai

---

² Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995. P. 144.

³ Ambrašenė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004. P. 206.

⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74–2262.

⁵ Ambrašenė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004. P. 206.

Jau nuo senų laikų teisės doktrinoje žala skirstoma į tiesioginę ir netiesioginę, todėl galima remtis šiuo skirstymu ir išskiriant nuostolių rūšis, nes, pagal LR CK 6.249 str. 1 d., pinigine žalos išraiška yra nuostoliai. Taigi nuostoliai taip pat yra skirstomi į tiesioginius ir netiesioginius.

LR CK 6.249 str. 1 d. toks skirstymas taip pat yra įtvirtintas: žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu būtų nebuvo neteisėtų veiksmų.

Tiesioginiai nuostoliai – tai realūs nuostoliai, kurie yra realus turto sumažėjimas arba praradimas. Tokiems nuostoliams priklauso išlaidos, kurias turėjo žalą patyręs asmuo, atkurdamas savo pažeistą teisę, prarastą arba sugadintą turtą.⁶ Šie nuostoliai teisės doktrinoje dar vadinami pozityviaisiais nuostoliais.

Netiesioginiai nuostoliai yra negautos pajamos. Negautos pajamos yra praradimai, atsirandantys dėl žalos padarymo pagrindiniam objektui, kuris yra naudojamas pelnui, pajamoms gauti.⁷ Negautos pajamos – pelnas, kurį asmuo būtų gavęs, jei būtų nebuvo neteisėtų veiksmų. Teisės aktuose nėra įtvirtinta, kokie reikalavimai yra taikomi negautoms pajamoms. Šiuos reikalavimus formuoja teismų praktika. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) nutartyse *B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus ir kt.*, bylos numeris 3K-3-353/2007, *R. Jurgelionio firma „Tastos statyba“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija*, bylos numeris 3K-3-62/2008, ir kitose bylose yra pasakęs, kad negautos pajamos turi būti iš anksto numatytos ir realiai tikėtinos gauti, t. y. jos negali būti hipotetinės. Šalia šių negautoms pajamoms taikytinų reikalavimų jos turi atitikti ir bendrąsias civilinės atsakomybės sąlygas. CK reglamentuojamos civilinės atsakomybės sąlygos yra šios: neteisėti veiksmai (CK 6.246 str.), priežastinis ryšys (CK 6.247 str.), kaltė, kaip civilinės atsakomybės sąlyga (CK 6.248 str.), žala ir nuostoliai (CK 6.249 str.). Priežastinis ryšys tarp žalos (nuostolių) ir neteisėtų veiksmų ne visada yra būtinas.⁸

Žala yra būtinas civilinės atsakomybės pagrindas, nes nesant žalos arba nuostolių civilinės atsakomybės teisinis santykis neįmanomas. Neteisėti veiksmai ne visada yra būtinas civilinės atsakomybės pagrindas. Įstatymai gali numatyti, kad žala yra atlyginama, jei ji padaryta teisėtais veiksmais. Atsakomybė dėl kaltės yra bendroji civilinės atsakomybės taisyklė, tačiau numatyta ir atsakomybė be kaltės. Taigi negautų pajamų priteisimas yra galimas tik tada, kai yra tenkinamos visos šios sąlygos.

---

⁶ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. P. 206.

⁷ Mikelėnas V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995. P. 144.

⁸ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. *Civilinė teisė. Prievolių teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004. P. 181.

1.2. Negautų pajamų įtaka įgyvendinant visiško nuostolių atlyginimo principą

Visiško nuostolių atlyginimo principas (lot. *restitutio in integrum*) buvo žinomas jau 19 a. 1848 m. Anglijos teisme nagrinėtoje *Robinson v Harman* byloje teismas pasakė: „Kai viena iš šalių patiria praradimus dėl sutarties pažeidimo, ji, kiek pinigai gali padėti, turi būti perkeliama į tą padėtį, kurioje būtų, jei sandoris būtų įvykdytas.“ Tiesiogiai susiję praradimai yra matomi iš ieškovo lūkesčių, kuriuos buvo tikimasi patenkinti, ir iš praradimų, atsiradusių dėl pažeidimo.⁹

Tarptautinių komercinių sutarčių principų UNIDROIT (toliau – UNIDROIT principai) 7.4.2 str. yra įtvirtintas visiško nuostolių atlyginimo principas. Nukentėjusioji šalis turi teisę į visišką nuostolių atlyginimą, kurie buvo patirti dėl netinkamo kitos sutarties šalies elgesio, tačiau būtina atsižvelgti į bet kokią nukentėjusiosios šalies gautą naudą, kurią ji gavo siekdama sumažinti nuostolius.¹⁰ Nukentėjusioji šalis turi teisę ne tik į nuostolių, kurie atsirado dėl netinkamo kitos šalies elgesio, atlyginimą, bet ir į pajamų atlyginimą, kurios buvo negautos dėl netinkamo kitos šalies elgesio. Taigi UNIDROIT principuose įtvirtintos nuostatos suteikia galimybę nukentėjusiajai šaliai reikalauti negautų pajamų, nes tik suteikiant tokią galimybę yra įmanomas visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimas. LR CK daugelis įtvirtintų nuostatų yra perimta iš UNIDROIT principų, tarp jų ir šis principas, įtvirtintas LR CK 6.251 str. 1 d.

Pagal šį straipsnį, nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai arba sutartis nustato ribotą atsakomybę. Įstatymais numatyta visiško nuostolių atlyginimo paskirtis yra, atsakingam už padarytą žalą asmeniui (skolininkui prievolėje) atlyginus tiesioginius ir (arba) netiesioginius nuostolius, grąžinti šalis į iki teisės pažeidimo (prievolės neįvykdymo) buvusią padėtį, adekvačiai kompensuojant nukentėjusiajam asmeniui (kreditoriui) jo patirtą nuostolių dydį.¹¹ Įstatymų leidėjo suteikta galimybė, kai sutartis yra pažeista, prisiteisti negautas pajamas prisideda prie šio principo įgyvendinimo.

Visiškas nuostolių atlyginimo principas gali būti suprantamas kaip trejų interesų įgyvendinimą užtikrinantis principas:

1. Pasitikėjimo interesą (angl. *reliance interest*) įgyvendinantis principas – nukentėjusiojo grąžinimas į padėtį, lyg sutartis iš viso nebūtų sudaryta.
2. Lūkesčių interesą (angl. *expectation interest*) įgyvendinantis principas – nukentėjusiojo grąžinimas į padėtį, lyg sutartis būtų visiškai įvykdyta.

⁹ Chen-Wishart M. Contract Law. New York: Oxford university press, 2008. Second edition. P. 525.

¹⁰ Official Comments of UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts // <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2010-03-23.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybės turto fondas v. UAB „Bandužiai“*, Nr. 3K-3-1177, kategorija 39.2.3; 39.2.4; 39.6.1; 40.10.

3. Restitucinį interesą (angl. *restitution interest*) įgyvendinantis principas – neteisėtai gautos naudos išieškojimas, draudžiantis nepagrįstą praturtėjimą.

Remiantis užsienio šalių teisės doktrina, negautos pajamos padeda patenkinti nukentėjusiosios šalies lūkesčių interesą, nes jų priteisimas grąžina nukentėjusįjį į padėtį, lyg sutartis būtų visiškai įvykdyta. Manytina, kad būtent lūkesčių interesas labiausiai prisideda prie visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimo. Lūkesčių interesą yra linkstama sutapatinti su negautomis pajamomis, taigi, galima teigti, kad negautos pajamos yra svarbus veiksnys, prisidedantis prie šio principo įgyvendinimo.

Tačiau šis principas, kaip ir bet kuris kitas teisinis principas, turi išimčių ir nėra absoliutus. CK 6.251 str. 1 d. yra įtvirtinta, kad šis principas gali būti netaikomas, jeigu įstatymas arba sutartis tai numato. Taigi sutartimi šalys gali nustatyti, kad atlyginami tik tiesioginiai nuostoliai, o ne negautos pajamos. Tačiau teismas, vertindamas tokius susitarimus, turi žiūrėti, ar jie atitinka teisingumo, protingumo, sąžiningumo reikalavimus. Nuostolių atlyginimas, tarp jų ir negautų pajamų priteisimas, taip pat gali būti ribojamas, jei dėl šių nuostolių priteisimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių. Yra ir daugiau šio principo ribojimų, kurie nėra susiję su negautomis pajamomis, tačiau taip pat riboja šio principo įgyvendinimą.

2. NEGAUTŲ PAJAMŲ SAMPRATA IR REGLAMENTAVIMAS UŽSIENIO ŠALYSE IR LIETUVOJE

Kiekvienos valstybės teisėje yra pripažįstama, kad žalos ar nuostolių samprata apima ir negautas pajamas, tačiau pati negautų pajamų samprata dažniausiai nėra plačiau analizuojama. Teismai, sprenddami bylas, įtvirtina negautoms pajamoms būdingus požymius, tačiau jie taip pat nesigilina į negautų pajamų sampratą. LR CK 6.249 str. 1 d. yra vartojamas terminas „negautos pajamos“, o Vakarų Europos valstybių teisėje – terminas „negautas pelnas“. Ekonomikoje pajamos yra bendras turto padidėjimas arba visos grynosios įplaukos iš asmens veiklos, o pelnas bendriausiu požiūriu – teigiamas skirtumas, kuris atsiranda, kai bendrosios pajamos yra didesnės už veiklos bendrąsias sąnaudas tam tikro laikotarpio pabaigoje. Negautomis pajamomis teisėje laikytina turtinė nauda, kurios nukentėjusysis žalą sukėlusiu veiksmu metu dar nebuvo gavęs, tačiau kuri būtų gauta, jeigu būtų nebuvo žalą sukėlusiu veiksmu.¹²

---

¹² Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia, 2003. P. 114–115.

Manytina, kad įstatyme turėtų būti įtvirtinta „negauto pelno“ sąvoka, nes nukentėjusiajam, pagal Lietuvos ir užsienio teismų praktiką ir teisės doktriną, yra priteisiamas ne visas turtas, kurį nukentėjusysis turėjo gauti, jeigu pažeidėjas nebūtų pažeidęs teisės, bet priteisiama tik ta suma, kuria būtų padidėjęs nukentėjusiojo turtas, t. y. nukentėjusiajam yra priteisiamos grynosios negautos pajamos, kurios apskaičiuojamos atskaičius mokesčius ir kitas išlaidas. Šiame darbe toliau bus vartojama „negautų pajamų“ sąvoka, bet visą laiką reikia turėti omenyje, kad tai nėra tokios pajamos, kaip tai apibrėžia ekonomikos doktrina, tai – grynosios pajamos.

2.1. Negautų pajamų įtvirtinimas tarptautinių komercinių sutarčių (UNIDROIT) principuose ir kituose tarptautiniuose dokumentuose

UNIDROIT principuose yra įtvirtintos bendrosios tarptautinių komercinių sutarčių taisyklės. Šiais principais gali būti remiamasi, kai šalys sutarė, kad jų sudaromai sutarčiai bus galima juos taikyti, arba kai šalių sudarytą sutartį reikia interpretuoti, remiantis bendraisiais teisės principais. Šie principai taip pat gali būti taikomi interpretuojant ar papildant egzistuojančias tarptautines konvencijas, pavyzdžiui, CISG prekių pirkimo–pardavimo konvenciją. Kaip CISG konvencijoje, UNIDROIT principuose yra įtvirtinta, kad sutarties šalis, kuri nukentėjo dėl kitos šalies sutartinių įsipareigojimų neįvykdymo, turi teisę į visišką nuostolių atlyginimą, kurie atsirado kaip sutarties pažeidimo pasekmė. Pagrindinis UNIDROIT principuose įtvirtintas siekis, susijęs su nuostolių atlyginimu, yra siekis apginti nukentėjusiojo lūkesčių interesą. Nukentėjusiojo lūkesčių interesas gali būti apgintas tik suteikiant galimybę prisiteisti negautas pajamas.

Pagrindinis straipsnis, susijęs su nuostolių atlyginimu, yra 7.4.2. Šiame straipsnyje rašoma, kad nukentėjusioji šalis turi teisę į visišką nuostolių atlyginimą, kurie buvo patirti dėl netinkamo kitos sutarties šalies elgesio. Ieškovas turi teisę ne tik į nuostolių, kurie atsirado dėl netinkamo kitos šalies elgesio, atlyginimą, bet ir į pajamų atlyginimą, kurios buvo negautos dėl netinkamo kitos šalies elgesio, atsižvelgiant į bet kokias pajamas, kurios, nepaisant pažeidimo, vis tiek buvo gautos.

UNIDROIT principų komentare rašoma, kad į nuostolius reikia žiūrėti plačiau, kad į juos taip pat turi įeiti ir negautos pajamos. Negautos pajamos, arba netiesioginiai nuostoliai, yra nauda, kurią, esant įprastoms sąlygoms, nukentėjusioji šalis būtų gavusi, jeigu sutartis būtų tinkamai įvykdyta. Ta nauda dažnai gali būti neapibrėžta, todėl ji įgaus prarastos galimybės

formą.¹³ Tolesniuose skyriuose bus detaliau aptartas negautų pajamų ir prarastos galimybės santykis, nes šiuo klausimu išsiskiria autorių ir skirtingų valstybių teismų pozicijos.

UNIDROIT principai taip pat numato veiksnius, ribojančius nuostolių priteisimą. Pavyzdžiui, 7.4.7. str. riboja teisę į nuostolių atlyginimą, jei atsakovas pats prisidėjo prie jų atsiradimo. Šiame straipsnyje rašoma, kad, kai žala atsirado dėl nukentėjusiosios šalies veiksmų, aplaidumo ar dėl kitų veiksnių, dėl kurių buvimo nukentėjusioji šalis prisiėmė riziką, nuostoliai turi būti mažinami tiek, kiek šie paminėti veiksniai prisidėjo prie nuostolių atsiradimo, taip pat nepamirštant atsižvelgti ir į sutarties šalių elgesį. Principai taip pat riboja nuostolių priteisimą, atsižvelgiant į šių nuostolių tikrumą ir numatomumą. Nuostoliai, įskaitant būsimus nuostolius, yra kompensuojami tik tuomet, jei yra tenkinamas tikrumo reikalavimas.¹⁴

7.4.4. str. įtvirtinta, kad sutartį pažeidusi šalis yra atsakinga tik už tuos nuostolius, kurie buvo numatyti arba galėjo būti numatyti sutarties sudarymo momentu. UNIDROIT principuose yra įtvirtintas ir subjektyvus, ir objektyvus numatomumo reikalavimo nustatymas, taip pat šių principų komentare nurodyta, kad žala ar nuostoliai turi būti „tikėtinas“ pažeidimo padarinys. Tuo UNIDROIT principuose įtvirtintas numatomumas skiriasi nuo CSIG konvencijoje įtvirtinto numatomumo, nes, pagal šią konvenciją, nuostoliai turi būti „galimi“. Kaip matome, UNIDROIT principuose yra numatomas šiek tiek didesnis numatomumo reikalavimas. Numatomumo reikalavimas yra susijęs su nuostolių prigimtimi ir pobūdžiu, o ne su jų mastu. Taip pat verta pažymėti, kad numatomumo reikalavimas visada yra šalia tikrumo reikalavimo, ir reikia žiūrėti, kad nuostoliai atitiktų abu šiuos kriterijus. Ieškovas turi įrodyti, kad „buvo numatyta, kad nuostoliai tikrai atsirad dėl tokio pobūdžio pažeidimo“. Atsakovas, pagal UNIDROIT principus, nėra atsakingas už nenumatytus nuostolius netgi tada, kai pažeidimas buvo tyčinis. Taigi ši nuostata skiriasi nuo Prancūzijos ar Italijos civiliniuose kodeksuose įtvirtintų nuostatų, pagal kurias numatomumo reikalavimas yra netaikytinas, kai sutarties pažeidimas buvo tyčinis.

Svarbi UNIDROIT principų nuostata yra ta, kad, net ir nesant atsakovo kaltės, galima priteisti dėl jo veiksmų atsiradusius nuostolius. Ši nuostata sutampa su bendrosios teisės šalių teisės aktuose įtvirtintais reikalavimais ir skiriasi nuo daugelio kontinentinės teisės civiliniuose kodeksuose įtvirtintų normų, kuriose yra kaltės atsakovo veiksmuose reikalavimas.

Visos šios paminėtos UNIDROIT principų nuostatos yra taikytinos priteisiant negautas pajamas, nes, pagal šių principų komentarą, visos nuostatos, kurios taikytinos priteisiant tiesioginius nuostolius, yra taikytinos ir negautoms pajamoms.

---

¹³ Official Comments of UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts // <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2010-05-07.

¹⁴ Ten pat.

Prisiteisti negautos pajamas, kai pažeidžiama sutartis, taip pat leidžia ir Europos sutarčių teisės principai. Ši teisė įtvirtinta 9:501 str. 2 d. Į nuostolius, kuriuos nukentėjusioji šalis gali prisiteisti, įeina ir būsimi nuostoliai, t. y. nuostoliai, kurie, tikėtina, atsiras tada, kai dabartiniai nuostoliai jau bus apskaičiuoti. Ši nuostata reikalauja teismo nustatyti du neaiškumus, kurie yra tikimybė, kad būsimi nuostoliai atsiras, ir šių nuostolių mastas. Į būsimus nuostolius įeina būsimos išlaidos, kurių nukentėjusioji šalis pagrįstai tikėjosi išvengti, bet dėl sandorio pažeidimo to nepavyko padaryti, ir pelnas, kurį nukentėjusioji šalis taip pat pagrįstai tikėjosi gauti, jei nebūtų sutarties pažeidimo.¹⁵ Europos sutarčių teisės principų komentare, kaip ir UNIDROIT principų komentare, pažymėta, kad būsimi nuostoliai, tarp jų ir negautos pajamos, dažnai įgauna prarastos galimybės formą.

Kaip jau minėta, LR CK daugelis nuostatų yra perimta iš UNIDROIT principų, tarp jų ir susijusios su negautomis pajamomis. Tačiau nei LR CK, nei jo komentare nėra užsiminta, kad negautos pajamos dažnai įgauna prarastos galimybės formą, kaip yra teigiama UNIDROIT ir Europos sutarčių teisės principų komentare. Manytina, taip yra dėl to, kad norėta išvengti šių dviejų institutų sutapatavimo. Tačiau praktikoje dėl šio klausimo vis tiek kyla daug problemų.

2.2. Negautoms pajamoms taikytini reikalavimai ir jų požymiai bendrosios teisės šalyse

Bendrosios teisės tradicijos šalyse, kai pažeidžiama sutartis, pirmumas yra suteikiamas nuostolių atlyginimui, o ne reikalavimui įvykdyti sutartį natūra. Taigi, suteikus pirmenybę nuostolių atlyginimui, teismams atsiranda didesnės galimybės geriau išvystyti negautų pajamų sampratą, požymius ir joms taikomas sąlygas. Nuostolių tikslas čia yra ne nubausti atsakovą, bet perkelti nukentėjusįjį į tokią padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei sutartis būtų tinkamai įvykdyta. Taigi turi būti įgyvendintas ieškovo lūkesčių interesas.

Negautų pajamų, kai pažeidžiama sutartis, priteisimas yra gerokai išvystytas bendrosios teisės tradicijos šalyse, pavyzdžiui, Australijoje, Kanadoje, Anglijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose. Negautos pajamos čia dažniausiai yra laikomos logiškai iš sutarties pažeidimo kylančiais nuostoliais. Iš ieškovo reikalaujama tam tikrų specifinių įrodinėjimo būdų, siekiant įrodyti, kad iš tikrųjų buvo negauta būsimų pajamų. Dažniausiai pasitaikantys reikalavimai, kuriuos ieškovas turi įrodyti, – priežastinis ryšys, nuostolių numatomumas ir tikrumas.¹⁶

---

¹⁵ Principles of European Contract Law. Parts I and II. Kluwer Law International. The Hague/London/Boston, 2000. P. 436.

¹⁶ Gotanda Y. J. Recovering lost profits in International dispute // Georgetown Journal of International Law. 2004 // http://findarticles.com/p/articles/mi_qa4140/is_200410/ai_n13639536/?tag=content:coll; prisijungimo laikas: 2010-12-08.

Priežastinis ryšys. Norint prisiteisti negautas pajamas, turi būti priežastinis ryšys tarp atsakovo pažeidimo ir ieškovo negautų būsimų pajamų. Pagrindinė problema čia yra nustatyti, ar atsakovo pažeidimas buvo taip susijęs su ieškovo nuostoliais, kad vidutinės patirties ir protingumo žmogus laikys tuos pažeidimus pagrindine negautų pajamų priežastimi. Iš ieškovo dažniausiai reikalaujama įrodyti, kad, jeigu nebūtų buvę atsakovo neteisėtų veiksmų, jis būtų įvykdęs savo sutartinius įsipareigojimus ir taip būtų gavęs pajamų.

Nuostolių numatomumas. Net jei ieškovas sugeba įrodyti, kad atsakovo pažeidimas lėmė jo negautas pajamas, jis vis tiek turi įrodyti, kad negautos pajamos nėra per daug nutolusios nuo neteisėtų veiksmų. Bendrosios teisės šalyse dažniausiai negalima priteisti nuostolių, kurie nebuvo šalių apsvarstyti sudarant sutartį arba kurių šalys negalėjo numatyti, prieš sudarydamos sutartį. Nuostolių numatomumo reikalavimas buvo suformuluotas *Hadley v. Baxendale* byloje. Šioje byloje malūnininkas sutarė su vežėju nuvežti taisyti sulūžusią malūno mentę. Tačiau mentė nebuvo laiku nuvežta į taisyklą ir dėl to malūnininkas negalėjo suplanuotu laiku atidaryti malūno, taigi patyrė nuostolių. Malūnininkas pateikė ieškinį, siekdamas prisiteisti negautas pajamas už laikotarpį, kai malūnas buvo uždarytas, bet jo ieškinys buvo atmetas. Teismas pasakė, kad vežėjas nežinojo ir negalėjo numatyti, kad dėl laiku nepristatytos mentės malūnas negalės veikti. Jeigu tam tikros aplinkybės buvo žinomos abiem sutarties šalims sudarant sutartį, jos turėjo būti apsvarstytos prieš sudarant sutartį. Jeigu atsiradę nuostoliai bus susiję su šiomis aptartomis aplinkybėmis, jie turi būti atlyginami. Tačiau jei tam tikros svarbios aplinkybės, susijusios su sutartimi ir jos dalyku, sutarties pažeidėjui nebuvo žinomos, jis dažniausiai neatsakys už nuostolius, kurie yra susiję su tomis nežinomomis aplinkybėmis, o atsakys tik už numatomus nuostolius.¹⁷

Taigi *Hadley v. Baxendale* bylos sprendimas suformavo du principus. Pirma, nuostoliai yra priteisiami, jeigu jie natūraliai atsirado dėl tam tikro sutarties pažeidimo. Antra, jeigu nuostoliai atsirado dėl veiksmų, kurie tiesiogiai nebuvo sutarties pažeidimas, bet vis tiek prisidėjo prie nuostolių atsiradimo, ieškovas turi įrodyti, kad atsakovas, kaip vidutinio protingumo ir gebėjimų žmogus, turėjo ir galėjo numatyti, kad dėl tam tikro sutarties pažeidimo nukentėjusysis negaus planuojamų gauti pajamų.

Bendrosios teisės šalyse numatomumas yra įvertinamas, atsižvelgiant į specialų žinojimą, kurį atsakovas turėjo (faktinis žinojimas), ir į žinojimą, kurį atsakovas turėjo turėti (priskirtinas žinojimas). Taigi, įvertinant nuostolių numatomumą, yra pritaikomi objektyvūs ir subjektyvūs žinojimo standartai. Svarbu pabrėžti, kad atsakovas jau sutarties sudarymo momentu

---

¹⁷ Gotanda Y. J. Recovering lost profits in International dispute // Georgetown Journal of International Law. 2004 // http://findarticles.com/p/articles/mi_qa4140/is_200410/ai_n13639536/?tag=content:coll; prisijungimo laikas: 2010-12-08.

turi numatyti, kad tam tikri jo veiksmai gali lemti kitos sandorio šalies pajamų gavimą ar negavimą.

Tikrumas. Bendrosios teisės šalyse taip pat reikalaujama, kad negautos pajamos būtų tikros. Daugelyje šalių tikrumo reikalavimas yra taikomas tik įrodinėjant, kad nukentėjusysis negavo pajamų, bet šis reikalavimas netaikomas įrodinėjant šių negautų pajamų dydį. Jeigu ieškovas pateikia pakankamai įrodymų dėl negautų pajamų, sunkumas, apskaičiuojant šių nuostolių dydį, dažniausiai netrukdo juos priteisti.

Indijos tribunolas yra pasakęs, kad nukentėjusioji šalis neturi įrodyti patirtų nuostolių, remdamasi visiško tikrumo reikalavimu, kai to tikrumo negalima tiksliai nustatyti. Ši taisyklė galioja negautoms pajamoms atlyginti. Vietoj to Indijos teisė reikalauja protingai įvertinti nuostolių dydį, remiantis tais įrodymais, kurie yra prieinami.¹⁸

Pastaruoju metu Jungtinėse Amerikos Valstijose teismų priimamuose sprendimuose vyrauja tendencija, kad galima priteisti negautas pajamas ir esant naujam arba dar neįsteigtam verslui (angl. *unestablished business, new business*). Tradicinė taisyklė, žinoma kaip naujo verslo taisyklė, sako, kad negautos pajamos, kai sutartis pažeidžiama, negali būti priteistos, kai ieškovas nėra įsteigęs įmonės ar jo verslas yra naujas, nes nėra jokių istorinių įrašų, dokumentų, pagal kuriuos būtų galima apskaičiuoti negautas pajamas. Esant tokioms aplinkybėms, negautos pajamos būdavo laikomos tik hipotetinėmis ir neįmanomomis apskaičiuoti. Tačiau, bėgant laikui, Jungtinių Amerikos Valstijų teismai šią taisyklę pradėjo laikyti neteisinga, ypač tada, kai sutarties pažeidimas apskritai sukliudė pradėti verslą ir tuo pačiu buvo prarasta galimybė fiksuoti gaunamas pajamas. Taigi šiandien dauguma Jungtinių Amerikos Valstijų teismų leidžia priteisti negautas pajamas net tada, kai verslas yra neįsteigtas, jeigu šie praradimai gali būti įrodomi su protingu tikrumu (angl. *reasonably certainty*).

Svarbu pastebėti, kad Jungtinių Amerikos Valstijų teismai taiko mažesnius negautų pajamų tikrumo reikalavimus, jeigu pažeidimas buvo tyčinis.

Negautų pajamų apskaičiavimas. Bendrosios teisės šalyse negautų pajamų dydį apskaičiuoja prisiekusieji ir teismas – tam jie turi didelę veiksmų laisvę.

2.3. Negautoms pajamoms taikytini reikalavimai ir jų požymiai kontinentinės teisės šalyse

---

¹⁸ Gotanda Y. J. Recovering lost profits in International dispute // Georgetown Journal of International Law. 2004 // http://findarticles.com/p/articles/mi_qa4140/is_200410/ai_n13639536/?tag=content;coll; prisijungimo laikas: 2010-12-08.

Kaip ir bendrosios teisės šalyse, kontinentinės teisės šalyse pagrindinis nuostolių tikslas yra visiškai kompensuoti ieškovo praradimus, atsiradusius dėl atsakovo sutarties pažeidimo. Čia taip pat yra ginamas nukentėjusiojo lūkesčių interesas ir nuostolių tikslas yra perkelti nukentėjusį į tokią padėtį, kurioje jis būtų, jeigu sutartis būtų buvusi tinkamai įvykdyta. Taigi daugelio šalių civiliniuose kodeksuose yra įtvirtinta galimybė nukentėjusiajai šaliai atgauti nuostolius, kuriuos ji patyrė dėl sutarties pažeidimo, taip pat pajamas, kurios buvo netektos dėl pažeidimo.

Prancūzijos CK 1149 str. yra labai panašus į LR CK 6.249 str., nes šiame straipsnyje taip pat įtvirtinta, kad nukentėjusiajam asmeniui galima priteisti ir tiesioginius nuostolius, ir negautas pajamas, kurias jis tikėjosi pagrįstai gauti. Vokietijos, Ispanijos, Japonijos ir Italijos civiliniai kodeksai taip pat suteikia galimybę priteisti negautas pajamas, kai sutartis yra pažeista. Meksikos civiliniame kodekse yra įtvirtinta, kad, kai viena iš sutarties šalių pažeidžia sutartį, šalis, kuri yra kalta dėl šių pažeidimų, turi atlyginti ir nuostolius, kuriuos patyrė nukentėjusioji šalis, ir kompensuoti pajamas, kurios būtų gautos, jei sutartis būtų buvusi tinkamai įvykdyta. Rusijos Federacijos civiliniame kodekse įtvirtinta, kad sutarties pažeidimas suteikia galimybę nukentėjusiajai šaliai priteisti faktinius nuostolius ir negautas pajamas, kurios yra apibūdinamos kaip įplaukos, kurias nukentėjusysis, esant įprastoms aplinkybėms, būtų gavęs, jei atsakovas būtų įvykėdęs savo sutartinius įsipareigojimus.¹⁹

Kaip ir bendrosios teisės šalyse, kontinentinės teisės šalyse galima priteisti negautas pajamas, jeigu jos atitinka tam tikrus reikalavimus, kurių buvimą turi įrodyti ieškovas. Šie reikalavimai – tai priežastinis ryšys, numatomumas ir tikrumas. Daugelyje šalių greta šių paminėtų reikalavimų reikalaujama ir atsakovo kaltės pažeidžiant sutartį, jei norima priteisti negautas pajamas. Kai kuriose šalyse negautas pajamas galima priteisti tik tuomet, kai ieškovas pats nenutraukė sutarties.

Priežastinis ryšys ir numatomumas. Daugelyje kontinentinės teisės šalių turi būti tam tikros formos priežastinis ryšys ar numatomumas arba ir tas, ir tas, kad atsirastų atsakovo atsakomybė. Prancūzijoje norint, kad ieškovas turėtų galimybę priteisti nuostolius ir negautas pajamas, nuostoliai turi būti tiesioginis pažeidimo padarinys ir jie turi būti numatomi. Tiesioginis padarinys reiškia, kad ieškovas turi įrodyti ryšį tarp kaltės ir tam tikro įvykio neįvykimo, kuris būtų suteikęs atsakovui pajamų. Panašiai įtvirtinta ir Meksikos civiliniame kodekse, pagal kurį žala ir nuostoliai turi būti tiesioginis ir greitas sutarties nevykdymo arba netinkamo įvykdymo padarinys.

---

¹⁹ Gotanda Y. J. Recovering lost profits in International dispute // Georgetown Journal of International Law. 2004 // http://findarticles.com/p/articles/mi_qa4140/is_200410/ai_n13639536/?tag=content;coll; prisijungimo laikas: 2010-11-29.

Pagal Prancūzijos teisę, numatomumas reiškia, kad atsakovas yra atsakingas tik už tuos nuostolius, kurie buvo numatyti arba galėjo būti numatomi sutarties sudarymo momentu, nebent sutarties pažeidimas buvo tyčinis. Prancūzijos numatomumo koncepcija skiriasi nuo Anglijos. Pagal Prancūzijos teisę, numatomumas yra laikomas nepriklausomu dalyku, kuris riboja visiško nuostolių atlyginimo principo taikymą, o pagal Anglijos teisę, jis yra susijęs su tiesiogine ir netiesiogine žala (nuostolių nutolimu nuo neteisėtų veiksmų). Panašiai yra numatoma ir Italijos civiliniame kodekse, pagal kurį, jeigu sutarties vykdymas yra uždelstas arba ji yra neįvykdyta ne dėl skolininko kaltės, kompensavimas apsiriboja tik tais nuostoliais, kurie buvo numatyti sutarties sudarymo momentu. Kaip ir bendrosios teisės šalyse, numatomumo reikalavimas, kuris yra taikomas nustatant nuostolių tipą ir jų mastą, yra skirtas apriboti nuostolių, ypač negautų pajamų, priteisimą.

Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Prancūzijoje ar Italijoje, numatomumo reikalavimas netaikomas bylose, kur yra tyčinis sutarties pažeidimas, o Ispanijoje – net kai pažeidimas atsirado dėl neatsargumo.²⁰

Vokietija nepripažįsta numatomumo koncepcijos. Tačiau Vokietijoje nuostolių priteisimą riboja adekvataus priežastinio ryšio teorija. Laikoma, kad buvo adekvatus priežastinis ryšys, jei nuostoliai normaliomis aplinkybėmis nebuvo visiškai nenumatomi. Japonijos ir Korėjos civiliniuose kodeksuose įtvirtintos teisės normos taip pat remiasi adekvataus priežastinio ryšio teorija, kuri apriboja nuostolių, atsiradusių dėl sutarties pažeidimo, priteisimą tik nuostoliais, kurie atsirado tik dėl sutarties neįvykdymo. Abiejuose šių šalių civiliniuose kodeksuose yra įtvirtinta, kad ieškovas gali gauti kompensaciją dėl nuostolių, atsiradusių neįprastomis aplinkybėmis, jei šalys sutarties sudarymo momentu numatė ar turėjo numatyti tas aplinkybes.

Kaltė. Daugelyje kontinentinės teisės šalių atsakovas neturi atsakyti už atsiradusius nuostolius, nebent jo veiksmuose, pažeidusiuose sutartį, buvo kaltė. Laikoma, kad atsakovo veiksmuose buvo kaltės, jei sutarties pažeidimas buvo tyčinis arba dėl neatsargumo.

Vokietijos civiliniame kodekse kaltės principas yra įtvirtintas 276 str. Šiame straipsnyje rašoma, kad skolininkas yra atsakingas, esant tyčiniam ar neatsargiam veikimui arba neveikimui, nebent sutartyje yra nustatytas griežtesnis arba švelnesnis atsakomybės laipsnis. Skolininko atsakomybė negali būti palengvinta, esant tyčiniam veikimui ar neveikimui.

Austrijoje bendra taisyklė yra ta, kad negautos pajamos nėra priteisiamos sutarčių pažeidimo atvejais, nebent pažeidimas atsirado dėl tyčinių veiksmų, didelio neatsargumo arba

---

²⁰ Gotanda Y. J. Recovering lost profits in International dispute // Georgetown Journal of International Law. 2004 // http://findarticles.com/p/articles/mi_qa4140/is_200410/ai_n13639536/?tag=content;coll; prisijungimo laikas: 2010-11-29.

atsakovas yra verslininkas ir nuostoliai atsirado būtent verčiantis verslu, t. y. sudarinėjant verslo sandorius.

Prancūzijos civilinio kodekso 1151 str. įtvirtinta, kad bylose, kuriose sandoris buvo neįvykdytas dėl tyčinių skolininko veiksmų, yra priteisiami tik tie nuostoliai ir tik tos negautos pajamos, kurios yra greitas ir tiesioginis sandorio neįvykdymo padarinys. Kai pažeidimas atsirado ne dėl skolininko kaltės, jis turi atlyginti tik tuos nuostolius, kurie buvo numatyti arba galėjo būti numatyti sandorio sudarymo momentu. Taigi iš šio straipsnio matome, kad Prancūzijoje numatomumo reikalavimas yra taikytinas tik tada, kai nėra kaltės sandorio neįvykdymo veiksmuose.

Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Austrijoje, atsakovui tenka įrodyti, kad jo veiksmuose nebuvo kaltės. Tačiau Belgijoje įrodyti, kad atsakovo veiksmuose buvo kaltės, tenka ieškovui.

Tikrumas. Įrodymų lygis, kuriuos ieškovas turi pateikti, jei nori prisiteisti negautas pajamas, yra skirtingas atskirose kontinentinės teisės šalyse. Šveicarijoje ieškovas turi „įrodyti nuostolius“. Šveicarijos teisė leidžia prisiteisti negautas pajamas, kai pažeidžiama sutartis, tačiau praktiškai ieškovui tai padaryti yra labai sunku, nes šioje šalyje yra labai aukšti įrodymų reikalavimai. Tačiau kitose šalyse, pavyzdžiui, Belgijoje, nuostolių tikrumo reikalavimas taikomas tik įrodinėjant jų buvimą, bet ne kiekį.

Italijoje, jeigu negalima įrodyti tikslaus nuostolių dydžio, jų dydis gali būti teisingai, nešališkai nustatytas teisėjo. Pagal Olandijos civilinio kodekso 6:105 str., teisėjas gali visiškai arba iš dalies atidėti nuostolių, kurių dar neatsirado, įvertinimą. Jis taip pat turi teisę greitai įvertinti būsimus nuostolius, atsižvelgdamas į jų atsiradimo tikimybę.²¹

Sutartinių įsipareigojimų tęsimas. Šveicarijoje negautos pajamos, kaip netinkamo sutarties įvykdymo ar visiško neįvykdymo padarinys, gali būti priteisiamos tik tuomet, jei nukentėjusysis reikalauja, kad sandoris liktų galioti. Tokiu atveju bus laikoma, kad šalys yra sudarę sandorį, bet sandorį pažeidusi šalis turės sumokėti nuostolius vietoj sandorio įvykdymo. Tačiau jeigu nukentėjusioji šalis reikalaus nutraukti sandorį, atsakovas turės atsakyti tik už negatyvius arba pasitikėjimo nuostolius, į kuriuos normaliomis aplinkybėmis neįeina negautos pajamos. Pažymėtina, kad tai yra daugiau teorinė taisyklė, o praktikoje teismai yra linkę visiškai kompensuoti nuostolius, įskaitant negautas pajamas, neatsižvelgdami į nukentėjusiosios šalies reikalavimą.

Negautų pajamų apskaičiavimas. Kontinentinės teisės šalyse teisėjai turi didelę veiksmų laisvę nustatydami, ar buvo padaryta nuostolių, ir apskaičiuodami jų dydį. Pavyzdžiui,

---

²¹ Gotanda Y. J. Recovering lost profits in International dispute // Georgetown Journal of International Law. 2004 // http://findarticles.com/p/articles/mi_qa4140/is_200410/ai_n13639536/?tag=content:coll; prisijungimo laikas: 2010-11-29.

Šveicarijos sutarčių kodekso 42(2) str. yra įtvirtinta, kad, jeigu negalima tiksliai nustatyti nuostolių dydžio, teisėjas turi didelę veiksmų laisvę juos apskaičiuodamas. Bet įgyvendindamas šią veiksmų laisvę, teisėjas turi būti teisingas ir nešališkas. Verta pažymėti, kad teisėjai kontinentinės teisės šalyse dažnai sprendimą grindžia „vidiniu įsitikinimu ir teisingumu“.

2.4. Negautų pajamų požymiai pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką

Lietuva taip pat yra priskiriama prie kontinentinės teisės šalių. Negautų pajamų klausimas ir jų priteisimo problematika nėra plačiau nagrinėjama teisės doktrinoje, todėl čia svarbiausias vaidmuo tenka LAT, kuris nutartyse yra nusprendęs, kokie reikalavimai yra taikomi, priteisiant negautas pajamas.

Netiesioginė žala (nuostoliai) teisės doktrinoje apibrėžiama kaip dėl neteisėtų veiksmų patiriamos išlaidos arba turto sumažėjimas. Turto sumažėjimas arba negautos pajamos yra kreditoriaus numatytos ir realiai tikėtinos gauti sumos, kurių jis negavo dėl neteisėtų skolininko veiksmų arba dėl tokių veiksmų prarasta nauda. Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje yra nurodoma, kad apie tai, ar patirti nuostoliai gali būti vertinami kaip negautos pajamos arba patirtos išlaidos (turto sumažėjimas), sprendina pagal tokius kriterijus: 1) ar pajamos buvo numatytos gauti iš anksto; 2) ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai; 3) ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų skolininko veiksmų.²²

Įstatyme nepateikta negautų pajamų nustatymo kriterijų, todėl kiekvienu konkrečiu atveju nustatydamas žalos dydį, pasireiškiantį negautomis pajamomis, teismas turi vertinti visas aplinkybes, kurios galėjo būti susijusios su nukentėjusiojo negautomis pajamomis. Nustatant negautų pajamų dydį vertinama, kiek pajamų būtų gauta normaliomis, įprastomis sąlygomis. Nustatant negautas pajamas taip pat reikia įvertinti, kokios aplinkybės būtų lėmusios naudos gavimą konkrečioje situacijoje. Tai gali būti nukentėjusiojo atlikti darbai, panaudotos priemonės, kurių buvo imtasi, kad būtų gauta tam tikrų pajamų.

Vertinant galimybę gauti pajamas, neturėtų būti lemiamas nukentėjusiojo įsitikinimas dėl jo negautų pajamų. Turi būti vertinamos ne tik įprastos, normalios aplinkybės, kurioms esant buvo tikimasi gauti pajamų, bet būtina atsižvelgti į konkrečias bylos aplinkybes, kurios turi reikšmės nustatant negautą naudą, – būtent šios aplinkybės turi nulemti negautą pajamų dydį. Praradimų gali atsirasti tik tada, kai neteisėtais veiksmais yra atimama galimybė gauti naudą. Todėl visos gautos pažeidėjo apyvartos negalima vertinti taip, tarsi visa tai būtų gavęs ir nukentėjusysis. Nurodyti negautų pajamų nustatymo kriterijai ir civilinės atsakomybės

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje *V. Š. v. A. N. ir kt.*, Nr. 3K-P-382/2006, kategorija 42.4; 45.1; 45.6 (S).

atsiradimo pagrindai lemia, kad negautos pajamos gali būti atlyginamos tik tada, kai nustatomas priežastinis teisės pažeidimo ir negautų pajamų ryšys. Nustatant tokį ryšį, turi būti konstatuota, kad teisės pažeidimas atėmė galimybę pasinaudoti tam tikru civilinės teisės objektu, todėl ir buvo negauta pajamų, kurių būtų gauta, jeigu būtų naudotasi tuo objektu. Nustatant negautas pajamas ir jų dydį, pakanka nustatyti bent mažiausią tikėtiną ryšį, kad ieškovas būtų gavęs tokias pajamas, kokių reikalauja. Pažymėtina ir tai, kad negautos pajamos yra tik tos pajamos, kurios būtų gautos teisėtai.²³

Svarbu žinoti, kad negautoms pajamoms LAT taip pat taiko realumo ir neišvengiamumo reikalavimus. Patirti netiesioginiai nuostoliai turi būti pagrįsti realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis pajamomis.

Negautas pajamas kaip nuostolius apibūdina tokie požymiai, kaip pagrįstas tikėtinumas jas gauti, jeigu pažeidimo nebūtų, ir pajamas suprantant kaip sumą, kurią sudarytų lėšos, kuriomis asmuo praturtėtų iš teisėtos veiklos. Tai turi būti jo grynasis pelnas (CK 6.249 str. 1 d.).²⁴ Negautos pajamos kaip nuostoliai, kurios suprantamos kaip grynasis pelnas, turi būti įrodomos. Jos neturi būti suprantamos kaip sąmatoje nurodoma pelno norma ar pelnas.²⁵ Jos neturi būti suprantamos kaip visos tikėtinai gauti pajamos iš asmens veiklos, neatskaičius sąnaudų. Iš visų pajamų (įplaukų) atskaičius sąnaudas, o iš šių – ir pelno mokestį pagal Pelno mokesčio įstatymą, asmeniui lieka grynasis pelnas, t. y. tai, kuo būtų pagerėjusi nukentėjusio asmens turtinė padėtis. Tokia nuostolių negautų pajamų forma dydžio nustatymo praktika yra formuojama LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 11 d. nutartyje civilinėje byloje *R. J. firma (duomenys neskelbtini) v. Kauno miesto savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-3-62/2008; 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“*, bylos Nr. 3K-3-322/2008.²⁶

Taigi, kaip matome, LAT, nagrinėdamas civilines bylas, yra nurodęs, kokie pagrindiniai kriterijai taikomi, siekiant įrodyti negautų pajamų buvimą ir jų dydį. Šie reikalavimai yra panašūs į užsienio šalyse taikomus reikalavimus. Užsienyje teismai dažniausiai išskiria negautų pajamų numatomumo, tikrumo ir realumo reikalavimus, o Lietuvoje teismai išskiria negautų pajamų pagrįsto tikėtinumo ir realumo reikalavimus, taip pat reikalauja įrodyti priežastinį ryšį tarp ieškovo negautų pajamų ir atsakovo neteisėtų veiksmų, kuriais buvo pažeisti sutartiniai įsipareigojimai. Būtina atsižvelgti ir į realias kreditoriaus galimybes gauti tokių

---

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus ir kt.*, Nr. 3K-3-353/2007, kategorija 84.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“*, Nr. 3K-3-322/2008, kategorija 44.2.2; 44.8; 114.9.6.2; 114.11; 116.1.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *R. Jurgelionio firma „Tastos statyba“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-62/2008, kategorija 52.5; 36.1.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Sanitex“*, Nr. 3K-3-336/2008, kategorija 44.5.2.17; 44.8.

pajamų, jo ankstesnes pajamas, taip pat pasiruošimą ir priemones, kurių jis ėmėsi, siekdamas tokių pajamų.²⁷ Tačiau Lietuvos teismai nėra linkę detalizuoti negautoms pajamoms taikytinus reikalavimus. Toks teismų elgesys kelia sunkumų priteisiant negautas pajamas, nes nėra žinoma tiksli reikalavimų esmė, todėl teismai dažnai atmeta ieškinius dėl negautų pajamų priteisimo.

3. NEGAUTŲ PAJAMŲ APSKAIČIAVIMO METODAI

Lietuvoje negautų pajamų dydžio apskaičiavimas yra fakto klausimas, kuris turi būti nustatytas nagrinėjant bylas, kuriose yra sprendžiamas negautų pajamų priteisimo klausimas. Praktikoje dažniausiai į pagalbą pasitelkiami ekspertai, kurie savo išvadose nurodo, kiek pajamų negavo ieškovas. Taip pat yra taikomi kainų skirtumo, negauto atlyginimo, pažeidėjo gautos naudos ir kiti negautų pajamų apskaičiavimo metodai. Kokį metodą rinktis, dažniausiai sprendžiama pagal tai, kokių įrodymų gali pateikti nukentėjusysis. Taigi, atsižvelgiant į turimų įrodymų pobūdį, renkamas, koks metodas yra pats tinkamiausias ieškovo negautų pajamų dydžiui nustatyti.

3.1. Ekspertų išvada

Lietuvos teismai, nustatydami, ar ieškovas iš tikrųjų negavo pajamų dėl neteisėtų atsakovo veiksmų ir kiek šių pajamų buvo negauta, dažniausiai remiasi ekspertų išvadomis. Remdamasis ekspertų išvadomis, teismas sprendžia, kiek ieškovui turi būti priteista negautų pajamų. LAT civilinėje byloje *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Sanitex“*²⁸ teismas paskyrė net tris ekspertizes, pagal kurias būtų galima nustatyti tikslų ieškovo negautų pajamų kiekį, todėl teismas neturėjo jokio pagrindo abejoti šių ekspertų išvadomis. Byloje *UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“*²⁹ teismai, nustatydami negautų pajamų dydį, taip pat rėmėsi ekspertų išvadomis. Šis būdas yra populiariausias ir dažniausiai taikomas teismų praktikoje. Ekspertai savo išvadose nurodo, ar ieškovas iš tikrųjų neteko pajamų dėl neteisėtų atsakovo veiksmų. Jei taip, tai kiek

²⁷ Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 342.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Sanitex“*, Nr. 3K-3-336/2008, kategorija 44.5.2.17; 44.8.

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“*, Nr. 3K-3-322/2008, kategorija 44.4.4; 44.8; 114.9.6.2; 114.11; 116.1.

konkrečiai buvo negauta pajamų. Taigi ekspertų išvados Lietuvoje – pagrindinis būdas, siekiant nustatyti ieškovo negautų pajamų dydį.

Įstatymuose nustatyta tik teismo teisė, bet ne pareiga, skirti ekspertizę. Proceso šalys gali savo iniciatyva teismui pateikti prašymą dėl ekspertizės paskyrimo būtinumo.³⁰ Taigi, jeigu bylos šalys nerodo iniciatyvos, kad būtų skiriama ekspertizė, kuri padėtų nustatyti negautų pajamų dydį, arba jeigu šios ekspertizės atsisako, teismai turi pagrįstą pagrindą atmesti reikalavimą dėl negautų pajamų priteisimo.

3.2. Kainų skirtumo metodas

Kainų skirtumo metodas yra dažnai naudojamas teismų praktikoje, kai ieškovas, esant neįvykdytai sutarčiai, parduoda kitam pirkėjui prekę už mažesnę kainą, nei buvo sutarta su atsakovu.

Negautos pajamos parduodamo turto atžvilgiu yra dvejopo pobūdžio: negauta parduodamos prekės kaina kontrahentui neįvykdžius pirkimo–pardavimo sutarties ir parduodamo turto vertės praradimas, kai vėliau prekę parduodama kitam pirkėjui už mažesnę kainą (CK 6.258 str. 5 d.).

Sprendžiant, ar ieškovas iš tikrųjų negavo pajamų, kurių jis galėjo pagrįstai tikėtis, turi būti atsižvelgiama į parduodamo daikto rinkos vertę ir vertės pokytį. Tai pagrindinis kriterijus, lemiantis, kai prarandama parduodamo daikto vertė, netiesioginių nuostolių (negautų pajamų) dydį. Jeigu nėra jokių ypatingų aplinkybių, dėl kurių galėjo objektyviai sumažėti parduodamo daikto vertė, ir nepraėjo pakankamai daug laiko nuo pirmosios pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo, kai pirkėjas neįvykdo sutarties, daikto pardavėjas antrą kartą sudaro pirkimo–pardavimo sutartį už gerokai mažesnę kainą, tokiu atveju pardavėjas turi teisę reikalauti iš prievolės neįvykdžiusio pirmojo pirkėjo kainų skirtumo kompensavimo, bet tik tuomet, jei įrodo, kad parduodamas daiktą antrajam pirkėjui pardavėjas buvo iš tiesų suinteresuotas ir dėjo daug pastangų tam, kad tas daiktas antrajam pirkėjui būtų parduotas kuo aukštesne kaina. Tokioje situacijoje neabejotinai būtų taikytina CK 6.258 str. 5 d., pagal kurią priteistinas pirminės ir ją pakeitusios pirkimo–pardavimo sutarčių kainų skirtumas.³¹

---

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *R. Jurgelionio firma „Tastos statyba“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-62/2008, kategorija 52.5; 36.1.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybės turto fondas v. UAB „Bandužiai“*, Nr. 3K-3-1177, kategorija 39.2.3; 39.2.4; 39.6.1; 40.10.

3.3. Negauto atlyginimo metodas

Negautas pajamas galima apskaičiuoti remiantis negauto atlyginimo suma, kuri galėjo būti gauta, jei sutartis nebūtų buvusi pažeista.

Negauto atlyginimo metodas gali būti taikomas bylose, susijusiose su nuomos sutartimis. LR CK 6.499 str. 2 d. įtvirtintas dėl pavėluoto daikto gražinimo nuomotojo patirtų nuostolių (negautų pajamų) nustatymo metodas – laikoma, kad nuomotojo negautos pajamos yra tokio nuomos mokesčio dydžio, kurį jis būtų gavęs, jeigu nuomos sutartis nebūtų pasibaigusi. Taigi, atsakovui pavėlavus gražinti kreditoriui paskolintą daiktą, šis turi teisę į netiesioginių nuostolių atlyginimą, nes jis prarado galimybę išnuomoti tą daiktą kitiems asmenims ir gauti sutartą atlygį.

Šis metodas dažnai yra naudojamas autorių teisių gynimo bylose. Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymo 83 str. 3 d. įtvirtinta, kad negautų pajamų dydis nustatomas, atsižvelgiant į tai, kokios pajamos būtų gautos teisėtai naudojant kūrinį ar kitus objektus (į atlyginimą, kuris paprastai mokamas už teisėtą tokių kūrinių ar kitų objektų naudojimą, arba atlyginimą, mokamą už panašių kūrinių ar kitų objektų teisėtą naudojimą, arba kūrinio ar kito teisių objekto naudojimo būdui labiausiai tinkamus atlyginimus), taip pat į konkrečias aplinkybes, kurios galėjo sudaryti sąlygas pajamoms gauti (teisių subjektų atlikti darbai, panaudotos priemonės, derybos dėl kūrinio naudojimo sutarčių sudarymo ir kita).³²

Tokio pobūdžio bylose dažniausiai yra naudojamas autoriaus atlyginimo negautų pajamų apskaičiavimo metodas. Pripažįstama, kad nukentėjusioji šalis, jeigu jos teisės nebūtų pažeistos, būtų gavusi autoriaus atlyginimą, kurį pažeidėjas būtų turėjęs sumokėti už teisėtą naudojimąsi autoriaus teisėmis. Šis metodas taip pat yra įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatyme. Ieškovo galimybė prisiteisti negautas pajamas yra įtvirtinta 50 str. 1 d. 4 p. Asmenų negautų pajamų dydis nustatomas, atsižvelgiant į tai, kokios pajamos būtų gautos teisėtai naudojantis šio įstatymo saugomu prekių ženklu (t. y. į atlyginimą, kuris paprastai mokamas už teisėtą ženklo naudojimą), taip pat į konkrečias aplinkybes, kurios galėjo sudaryti sąlygas pajamoms gauti (teisių turėtojų atlikti darbai, panaudotos priemonės, derybos dėl ženklo naudojimo sutarčių sudarymo ir kita).³³ Panaši nuostata įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos patentų įstatymo 41⁽⁵⁾ str.³⁴, kuris taip pat suteikia galimybę apskaičiuoti negautas pajamas, naudojant negauto atlyginimo metodą.

LAT savo sprendimuose taip pat remiasi nuostata, kad autoriaus negautos pajamos turėtų būti apskaičiuotos pagal autoriaus atlyginimą. Viena iš bylų, kurioje įtvirtinta tokia

³² Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50–1598.

³³ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 92–2844.

³⁴ Lietuvos Respublikos patentų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 8–120.

praktika, buvo 1999-aisiais nagrinėta byla „*Mauritius*“ v. *UAB „Lietuvos rytas“*.³⁵ Byloje buvo nustatyta, kad dienraštis „Lietuvos rytas“ dvylika kartų be sutarties ir autoriaus ar jo teisių perėmėjo sutikimo išspausdino nuotrauką. Atsakovas, spausdindamas nuotrauką laikraštyje, nenurodė nei jos autoriaus, nei šaltinio, iš kurio nuotrauka paimta. Nagrinėdamas bylą, teismas priėjo prie tokių išvadų: autorius turi teisę gauti atlyginimą už kitų asmenų pasinaudojimą jo kūriniumi. Autoriaus atlyginimo, mokamo pagal autorinę sutartį, dydis nustatomas šalių susitarimu. Šiuo atveju autorinė sutartis dėl kūrinio panaudojimo sudaryta nebuvo. Įstatymu nėra nustatytas autoriaus atlyginimo dydis ar kriterijai šiam dydžiui nustatyti, ieškovas savo materialinio teisinio reikalavimo dėl autoriaus atlyginimo dydžio neparėmė autoriaus atlyginimo dydžiais, taikytiniais Lietuvoje. Pažymėtina, kad ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos valdybos nariai nenurodė, kokiais kriterijais remiantis, autoriaus atlyginimo dydis turi būti nustatomas. Esant tokiai situacijai, teismai pagrįstai nustatė, kad 1 000 Lt kompensacija už vieną neteisėtai išspausdintą nuotrauką yra teisinga, atsižvelgiant į padaryto autoriaus teisių pažeidimo pobūdį. Taigi teismo priteisti 12 000 Lt už neteisėtai išspausdintas 12 nuotraukų yra ne kas kita, kaip negautų pajamų priteisimas, kurių dydis apskaičiuotas, remiantis autoriaus atlyginimu, kurio dydis, teismo nuomone, išspausdinus tokio dydžio nuotraukas, galėtų būti būtent toks.

Kitoje LAT nagrinėtoje byloje³⁶ teismas taip pat priteisė ieškovams negautas pajamas, kurių apskaičiavimas buvo paremtas negautu autoriaus atlyginimu. Atsakovas neteisėtai, be ieškovų sutikimo, nuotraukų albume išspausdino nuotraukas, kuriose buvo pavaizduoti ieškovų sukurti meno kūriniai. Teismas pripažino autorių teisę ir į turtinės, ir į neturtinės žalos atlyginimą. 100 Lt už vieną nuotrauką teismas laikė tinkamu dydžiu, kuris kompensuoja ieškovų negautas pajamas, nes būtent tokią sumą ieškovai nurodė kaip autoriaus atlyginimą, kuris yra mokamas už nuotraukos išspausdinimą.

Viena naujesnių LAT bylų, kurioje teismas nusprendė, kad negautos pajamos skaičiuojamos remiantis negautu autoriaus pasiūlymu, yra *B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus ir kt.* byla.³⁷ Ieškovės teigimu, atsakovai leidžia ir platina jos sudarytą leidinį pažeisdami jos, kaip autorės, turtines teises, todėl jie privalo sumokėti autoriaus atlyginimą, negautas pajamas ir kompensaciją. Šioje byloje teismas pasakė: nukentėjusiajam reikalaujant negautų pajamų (nuostolių), dažniausiai jos skaičiuojamos remiantis negautu autoriaus atlyginimu. Pripažįstama, kad nukentėjusysis, jeigu jo teisės būtų nepažeistos (pažeidėjas būtų gavęs autoriaus sutikimą naudotis autoriaus teisėmis), būtų gavęs autoriaus

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje *Fotoagentūros „Mauritius“ atstovas „Rupinas ir Ko“ v. UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-199/1999, kategorija 11.

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija agentūra v. Leidykla „Algimantas“*, Nr. 3K-7-619/2001, kategorija 78.

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus ir kt.*, Nr. 3K-3-353/2007, kategorija 84.

atlyginimą už naudojimąsi autoriaus teisėmis. Dėl to pažeidėjo nesumokėtas autoriaus atlyginimas už neteisėtą naudojimąsi autoriaus teisėmis yra autoriaus (nukentėjusiojo) negautos pajamos. Nagrinėjamoje byloje ieškovė, reikalaudama negautų pajamų (nuostolių) atlyginimo, skaičiavo, remdamasi negautu autoriaus atlyginimu, kurį būtų gavusi, jeigu jos teisės nebūtų pažeistos. Bylą nagrinėję teismai, sprenddami dėl negautų pajamų apskaičiavimui taikytinų kriterijų, konstatavo, kad atsakovams pažeidus ieškovės turtinę teisę platinti kūrinį kartu buvo pažeista teisė į autoriaus atlyginimą, t. y. ieškovė negavo pajamų, kurias būtų gavusi, jeigu jos teisės nebūtų pažeistos, todėl pagrindiniu kriterijumi, apskaičiuojant negautas pajamas, laikė autoriaus atlyginimą. Remiantis autoriaus atlyginimu, nuostoliai buvo apskaičiuoti ir kitose bylose.³⁸

Kaip nustatomas negautų pajamų dydis, remiantis autoriaus atlyginimu, galima pailiustruoti keliais užsienio teismų praktikos pavyzdžiais. Pavyzdžiui, Vokietijos pirmosios instancijos teisme (Žemės teisme) buvo nagrinėjama byla dėl fotografo asmeninių neturtinių ir turtinių teisių pažeidimo. Ieškovas (fotografas) perleido išimtinę teisę vieno laikraščio redakcijai panaudoti jo padarytas dvi nuotraukas išimtinai vienam reportažui. Tačiau kitos redakcijos leidžiamame savaitraštyje buvo išspausdintas straipsnis su keliomis nuotraukomis, tarp kurių buvo ir ieškovui priklausančios dvi nuotraukos. Šalia visų nuotraukų buvo nurodytos jų autorių pavardės, tačiau, atsižvelgiant į pavardžių išdėstymo tvarką ir būdą, skaitytojams buvo neaišku, kuris iš nurodytų autorių yra konkrečios nuotraukos autorius. Ieškovas iš savaitraščio redakcijos reikalavo atlyginti turtinę ir neturtinę žalą dėl jo turtinių ir neturtinių teisių pažeidimo. Teismas, įvertinęs eksperto išvadą (ekspertas šioje byloje buvo kviestas pateikti už teisių naudotis nuotraukomis perleidimą mokamus honorarų dydžius), priteisė ieškovui 12 132 Vokietijos markes žalai atlyginti. Į šią sumą įėjo ir honoraras, paprastai mokamas už vieną nuotrauką, ir priedai už žymių žmonių fotografavimą, už fotografavimą neįprastomis sąlygomis, taip pat priedas už nepakankamą autoriaus vardo nurodymą. Šioje byloje teismas pažymėjo, kad priteisiant negautas pajamas, priteisiamo honoraro dydis taip pat priklauso nuo fotografijos dydžio, laikraščio tiražo ir kitų konkrečioje situacijoje reikšmingų aplinkybių.³⁹

Kitoje byloje Vokietijos Federalinis Aukščiausiasis Teismas taip pat pripažino, kad atsakovas, kuris neteisėtai pasinaudojo architekto (ieškovo) parengtu namo projektu, turi sumokėti projekto autoriui honoraro dalį, kuri būtų buvusi sumokėta, jeigu būtų pasinaudota projektu su autoriaus leidimu, proporcingą neteisėtai panaudoto projekto daliai. Byloje nustatyta, kad buvo pasinaudota 70 procentų parengto projekto, todėl teismas priteisė 70 procentų

---

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija agentūra v. UAB „Geras laikas“*, Nr. 3K-3-664/1999, kategorija 11.

³⁹ Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia, 2003. P. 118–119.

honoraro, kuris būtų turėjęs būti sumokėtas, jei atsakovas būtų prašęs leidimo pasinaudoti projektu.

Šveicarijos teismai taip pat formuoja praktiką, kad negautos pajamos yra priteisiamos kaip nesumokėtas autoriaus atlyginimas. Vienoje byloje Šveicarijos Federalinis Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad negautų pajamų dydis turi būti nustatomas objektyviai įvertinant, kokio atlyginimo nukentėjusysis galėjo reikalauti už kūrinio panaudojimą, tačiau kartu pabrėžė, kad tokio atlyginimo nustatymą nebūtinai turi lemti dydis to atlyginimo, kurio nukentėjusysis reikalavo už to paties kūrinio naudojimąsi iš trečiojo asmens, ar nukentėjusiojo subjektyviai nustatytas mokesčio dydis arba pažeidėjo už neteisėtą licencijos perleidimą trečiajam asmeniui gauto atlyginimo dydis.⁴⁰

Austrijoje, kaip Vokietijoje ir Šveicarijoje, negautos pajamos priteisiamos kaip autoriaus atlyginimas.

3.4. Pažeidėjo gautos naudos ir kiti metodai

LR CK 6.249 str. 2 d. įtvirtinta, kad, jeigu atsakingas asmuo iš savo neteisėtų veiksmų gavo naudos, gauta nauda, kreditoriaus reikalavimu, gali būti pripažinta nuostoliais. Ši atsakovo neteisėtai gauta nauda gali būti suvokiama ir kaip atskira nuostolių rūšis, ir kaip vienas iš metodų apskaičiuoti negautas pajamas. Remiantis LR CK komentaru, atsakovo gauta nauda iš esmės yra kreditoriaus negautos pajamos.⁴¹ Teismas gali pripažinti kreditoriaus nuostoliais atsakovo gautą naudą, jeigu konstatuoja, kad kreditoriaus turtinis interesas dėl teisių pažeidimo nukentėjo tokiu mastu, kiek neteisėtai veikęs asmuo gavo naudos.

Pažeidėjo gautos naudos metodas, kaip ir negauto atlyginimo metodas, dažnai yra naudojamas autorių teisių gynimo bylose. Teismai pripažįsta, kad nukentėjusiojo negautos pajamos gali būti apskaičiuojamos, remiantis ir pažeidėjo neteisėtai naudojantis kūriniumi gauta nauda. Autorių teisių ir gretutinių teisių subjekto negautomis pajamomis dažnai laikytinos pajamos, kurias gavo ar turėjo gauti pažeidėjas. Jeigu ieškovas įrodo, kad jis būtų gavęs didesnių pajamų negu gavo ar turėjo gauti pažeidėjas, turi būti išieškoma ieškovo įrodyta ir reikalaujama negautų pajamų suma.⁴² Apskaičiuodamas negautas pajamas pagal pažeidėjo gautą naudą, nukentėjusysis privalo įrodyti gautos naudos dydį ir priežastinį ryšį, t. y. kad tokią pačią naudą būtų gavęs ir jis pats, jeigu būtų nebuvo teisės pažeidimo.

⁴⁰ Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia, 2003. P. 118–119.

⁴¹ Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 342.

⁴² Vileita A. Lietuvos Respublikos Autorių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P. 176–177.

Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme nustatyta, kad reikšdamas reikalavimą dėl turtinės žalos atlyginimo, įskaitant ir reikalavimą dėl pažeidėjo neteisėtai gautos naudos, autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių subjektas turi teisę reikalauti, kad pažeidėjas pateiktų dokumentus, kurių reikia jo neteisėtai gautoms pajamoms nustatyti. Remiantis šiais dokumentais, galima nustatyti ieškovo negautų pajamų dydį. Jeigu tokių dokumentų sąmoningai arba be svarbios priežasties per teismo nustatytą terminą nepateikiama arba atsisakoma jais pasinaudoti, teismas turi teisę priimti sprendimą, remdamasis jam pateiktais įrodymais.

Pažeidėjo gautos naudos metodas naudojamas ir nesąžiningos konkurencijos bylose. Nesąžiningos konkurencijos įstatymo 16 str.⁴³ įtvirtinta, kokių veiksmų atlikimas laikomas nesąžininga konkurencija. Nesąžininga konkurencija padaryta žala gali pasireikšti įvairiai. Dėl nesąžiningos konkurencijos atsakovas gali gauti tam tikros turtinės naudos, pavyzdžiui, pajamų. Atsakovo dėl nesąžiningos konkurencijos gautos pajamos gali būti laikomos ieškovo nuostoliais, nes teisėje galioja bendras principas, kad niekas negali gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų. Taigi pirmasis kriterijus, kuris gali būti naudojamas apskaičiuojant nesąžininga konkurencija padarytą žalą, yra atsakovo pajamos, gautos už tą laikotarpį, per kurį jis atliko nesąžiningos konkurencijos veiksmus, jeigu įrodomas priežastinis ryšys tarp šių pajamų ir neteisėtų veiksmų.⁴⁴

Teismų praktikoje negautos pajamos taip pat skaičiuojamos remiantis nukentėjusiojo pelno, gauto prieš teisės pažeidimą, ir pelno, gauto po padaryto teisės pažeidimo, skirtumu.⁴⁵

Apibendrinant, galima pasakyti, kad negauto atlyginimo ir pažeidėjo gautos naudos metodai yra dažniausiai naudojami apskaičiuojant negautų pajamų dydį. Nustatydami negautų pajamų dydį, Lietuvos teismai yra linkę remtis ekspertų išvadomis, kuriose matomas tikslus negautų pajamų dydis. Ieškovas pats turi būti suinteresuotas ir imtis iniciatyvos, kad ekspertai nustatytų jo negautų pajamų dydį, nes teismas turi tik teisę, bet ne pareigą, kreiptis į ekspertus. Jeigu ieškovas nerodo iniciatyvos, kad negautų pajamų dydį nustatytų ekspertas, arba jei jis tokios savo teisės atsisako, teismas turi pagrįstą pagrindą nepriteisti negautų pajamų.

4. ĮRODYMAI, KURIAIS GALIMA REMTIS, ĮRODINĖJANT NEGAUTŲ PAJAMŲ

BUVIMĄ

⁴³ Lietuvos Respublikos nesąžiningos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30–856.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rasa“, UAB „Druskininkų Rasa“, UAB „Vegoplastas“ v. R. Degutienės II „Kertupis“, Nr. 3K-3-66/2005, kategorija 44.5.2.17; 44.8.

⁴⁵ Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia, 2003. P. 121.

Negautos pajamos yra nuostoliai, kuriuos šalis turi įrodyti.⁴⁶ Negautų pajamų buvimą ir jų dydį turi įrodyti ieškovas. Jeigu ieškovas nesivadovauja negautų pajamų samprata ir neįrodo jų dydžio, teismai turi pagrįstą pagrindą šių pajamų nepriteisti.

Teismų sprendimuose galima aptikti įvairiausių įrodymų rūšių, kuriomis remiantis buvo įrodytas negautų pajamų buvimas ir apskaičiuotas jų dydis.

Nukentėjusioji sutarties šalis gali pateikti teismui analogiška veikla užsiimančios įmonės rezultatus, o teismas, remdamasis šiais duomenimis, gali nustatyti negautų pajamų buvimo faktą ir jų dydį. Tokia praktika įtvirtinta 2006 m. birželio 1 d. LAT nutartyje *G. L. v. ŽŪB „Vyčia“*.⁴⁷ Šie duomenys teismams gerokai palengvina negautų pajamų dydžio nustatymą, nes galima daryti prielaidą, kad analogiška veikla užsiimančios įmonės rezultatai yra tokie patys arba labai panašūs į nukentėjusiojo įmonės, reikalaujančios priteisti negautas pajamas, rezultatus.

Vienas dažniausiai sutinkamų negautų pajamų įrodinėjimo būdų ir Lietuvos, ir užsienio teismų sprendimuose yra rėmimasis įmonių finansiniais rezultatais prieš ir po sutarties pažeidimo. LAT byloje *UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“*⁴⁸ ieškovas, UAB „Rudeta“, teigė, kad negavo pajamų, nes atsakovas laiku neišmokėjo išmokos už pavogtą vilkiką. Dėl šios priežasties ieškovas negalėjo nusipirkti kito vilkiko, todėl per mėnesį netekdavo 18 000 Lt pajamų (tiek vidutiniškai per mėnesį uždirbdavo vienas vilkikas), iš viso – 180 000 Lt negautų pajamų. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino ieškovo ieškinį, tačiau LAT grąžino bylą nagrinėti iš naujo. Teismas šioje byloje pasakė: esant byloje prieštarangiems ieškovo pateiktiems įrodymams apie jo gautas pajamas iki vilkiko vagystės (2002 m. spalio–gruodžio mėn.) ir po jo vagystės (2003 m. sausio–balandžio mėn.), apeliacinės instancijos teismas ieškovo negautų pajamų dydį nustatė vadovaudamasis eksperto išvada, kurioje buvo apskaičiuota tik tikėtina nuostolių suma, kuri nustatyta remiantis iki ieškovo vilkiko vagystės gautomis pajamomis. Tačiau teismai nesvarstė ieškovo pateiktų įrodymų apie gautas pajamas po vilkiko vagystės iki atsakovo atsisakymo išmokėti draudimo išmoką (2003 m. liepos 23 d.) ir iki to laiko, kai atsakovas išmokėjo draudimo išmoką už pavogtą vilkiką, nesiaiškino, kokias pajamas ieškovas gavo per nurodytą laikotarpį, todėl pažeidė CPK 185, 218 str. nuostatas. Taigi teismas grąžino bylą nagrinėti iš naujo, nes žemesnės instancijos teismai netyrė įrodymų, parodančių ieškovo gautas pajamas po sutarties pažeidimo.

Siekiant prisiteisti negautas pajamas, teismams gali būti pateikiama pačių įvairiausių įrodymų. Negalima vienareikšmiškai pasakyti, kokie įrodymai yra efektyviausi, įrodinėjant

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *R. Jurgelionio firma „Tastos statyba“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-62/2008, kategorija 52.5; 36.1.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *G. L. v. ŽŪB „Vyčia“*, Nr. 3K-3-407/2006, kategorija 44.1; 44.2.3; 44.2.4.1; 44.5.2.1; 44.8 (S).

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“*, Nr. 3K-3-322/2008, kategorija 44.4.4; 44.8; 114.9.6.2; 114.11; 116.1.

negautų pajamų buvimą. Užsienio teismai dažnai sako, kad geriausias būdas įrodyti negautų pajamų dydį – palyginti nukentėjusiosios šalies pajamas, gautas prieš sandorio pažeidimą, su pajamomis, gautomis po pažeidimo. Jeigu ieškovas sugeba pateikti šiuos vadinamuosius prieš ir po įrodymus, tada dažniausiai jam yra priteisiamos negautos pajamos. Viena žymesnių bylų, kurioje teismas pasisakė, kad ieškovas turi pateikti duomenis apie pajamas, gautas iki sutarties pažeidimo, ir duomenis apie pajamas, gautas po pažeidimo, buvo *Wagonner Motors* byla.⁴⁹ Šioje byloje ieškovas prašė priteisti iš atsakovo negautas pajamas, nes dėl atsakovo neteisėtų veiksmų buvo prarasta galimybė parduoti tam tikrą skaičių automobilių. Teismas pabrėžė, kad geriausias negautų pajamų įrodymas yra palyginimas pajamų, gautų prieš sutarties pažeidimą, su pajamomis, gautomis po pažeidimo.

Toliau darbe bus aptarti dažniausiai užsienio teismų praktikoje pasitaikantys negautų pajamų įrodinėjimo būdai, kurie yra tiesiogiai susiję su negautų pajamų tikrumo reikalavimu.

4.1. Sutartys, parodančios nukentėjusiojo galimybę realizuoti prekes ar paslaugas

Oficialūs pirkėjo pateikti pasiūlymai įsigyti ieškovo prekių ar paslaugų yra svarbūs įrodymai, kuriais galima remtis, siekiant priteisti negautas pajamas.

JAV teismų praktikoje išsiskiria 1956 m. *Jennings v. Lamb* byla,⁵⁰ kurioje Apeliacinis teismas atmetė ieškovo reikalavimą priteisti negautas pajamas, kurias jis būtų gavęs, jei atsakovas būtų nepažeidęs sutarties ir būtų pristatęs 850 000 kubinių metrų neapdorotos medienos, kurią ieškovas ketino tinkamai apdoroti ir perparduoti. Apeliacinis teismas paliko galioti žemesnės instancijos teismo sprendimą, pagal kurį ieškovui nebuvo priteistos negautos pajamos, nes jis negalėjo pateikti teismui oficialiai sudarytos sutarties su galimu šios medienos pirkėju. Apeliacinis teismas reikalavo, kad ieškovas pateiktų sutartis, kuriose būtų įtvirtintas konkretaus pirkėjo įsipareigojimas nupirkti perdirbtą medieną. Tačiau Aukščiausiasis Teismas panaikino šį Apeliacinio teismo sprendimą, taip iš karto nustatydamas šiems įrodymams taikytiną išimtį. Jis tokį savo sprendimą grindė tuo, kad ieškovo pajamos atitiko tikrumo reikalavimą – tai jis įrodė. Aukščiausiajam Teismui pakako, kad ieškovas pateikė aiškius,

⁴⁹ Court of Appeals of Tennessee. *Wagonner Motors v. Waverly Church of Christ*, 2005 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=4644&SerialNum=2005122558&FindType=Y&ReferencePositionType=S&ReferencePosition=59&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&pbce=E3B06AE5>; prisijungimo laikas: 2010-05-07.

⁵⁰ Supreme Court of Tennessee. *Jennings v. Lamb*, 1956 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1957122203&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&pbce=E3B06AE5>; prisijungimo laikas: 2010-05-12.

tikslius ir neprieštaringus parodymus dėl dviejų nuolatinių jo klientų buvimo, kurie anksčiau pirkdavo iš jo apdorotą medieną. To teismui pakako, kad, remdamasis šiais įrodymais, jis priteistų ieškovui negautas pajamas, nors būsimos apdorotos medienos nupirkimas ir nebuvo niekur įformintas.⁵¹

Kaip matome, sutarčių pateikimas, kuriose yra užfiksuotas pirkėjo įsipareigojimas iš kreditoriaus įsigyti prekių ar paslaugų, yra vienas iš būdų įrodyti negautas pajamas, kurios buvo negautos dėl neįvykdytos skolininko sutarties. Tačiau šių įrodymų nebuvimas neužkerta kelio prisiteisti negautų pajamų, jeigu šios pajamos atitinka protingo tikrumo reikalavimą ir jų buvimą galima įrodyti kitaip, pavyzdžiui, pateikiant sutartis su ankstesniais pirkėjais.

4.2. Ieškovo parodymai

Kaip teismui reikėtų elgtis, kai ieškovas negali pateikti ne tik įrodymų, iš kurių būtų galima matyti, kad nors vienas pirkėjas yra oficialiai pasiūlęs įsigyti ieškovo prekių arba paslaugų, bet net įrodymų apie pirkėjus, kurie jo prekių ar paslaugų buvo įsigiję anksčiau?

JAV Tenesio valstijos teismų praktikoje, susijusioje su negautų pajamų priteisimu, nerasime geresnių ieškovo atžvilgiu bylų, kaip *Fuqua v. Madwell*⁵² ir *Ford Motor Company v. Taylor*⁵³. Abiejose bylose ieškovai buvo fermeriai, kurie pateikė ieškinius dėl negautų pajamų, kurios būtų buvusios gautos užauginus ir pardavus grūdus. Pirmojoje byloje šios pajamos buvo negautos dėl atsakovo pažeistos žemės nuomos sutarties, o antrojoje byloje – dėl sugedusio traktoriaus. Abiejose bylose Apeliacinis teismas paliko nepakeistus sprendimus, pagal kuriuos buvo priteistos negautos pajamos už grūdus, kurie negalėjo būti užauginti. Nė vienoje šių bylų ieškovai nepateikė įrodymų iš trečiųjų šalių, pavyzdžiui, turkaus valdytojo, kuriam buvo planuojama parduoti grūdus, ar įrodymų, iš kurių būtų aišku, kad tam tikri konkretūs pirkėjai buvo pasiryžę iš ieškovų nupirkti grūdus.⁵⁴

---

⁵¹ Pepper J. R. Recovering lost profit // Tennessee Bar Journal, August 2008 // http://www.tba.org/Journal_Tbarchives/tbj-2008_08.html; prisijungimo laikas: 2010-11-29.

⁵² Court of Appeal of Tennessee, Middle Section. *Fuqua v. Madwell*, 1941 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1941103199&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&pbce=E3B06AE5>; prisijungimo laikas: 2010-05-15.

⁵³ Court of Appeal of Tennessee, Middle Section. *Ford Motor Company v. Taylor*, 1969 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1969137348&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&pbce=E3B06AE5>; prisijungimo laikas: 2010-05-15.

⁵⁴ Pepper J. R. Recovering lost profit // Tennessee Bar Journal, August 2008 // http://www.tba.org/Journal_Tbarchives/tbj-2008_08.html; prisijungimo laikas: 2010-11-29.

Taigi nė vienoje šių bylų nebuvo įrodymų, kurie patvirtintų, kad buvo pateiktas pasiūlymas dėl grūdų pirkimo. Teismas nė vienoje byloje nekreipė dėmesio į tai, kad ūkininkaujant bet kada gali įvykti bet koks netikėtumas (įvairūs kenkėjai, sausra ir t. t.), dėl kurių netgi bus neįmanoma produkcijos pateikti pirkti. Todėl šios dvi bylos yra puikus pavyzdys, kad tinkamas ieškovas gali įrodyti, jog jis neteko pajamų dėl neteisėtų sutarties pažeidėjo veiksmų, o visa tai yra pagrįsta tik jo paties pateiktais argumentais.

4.3. Duomenys, parodantys anksčiau gautas pajamas

Kaip rodo užsienio šalių praktika, ieškovas gali prisiteisti negautas pajamas net tada, kai nėra byloje dalyvaujančių asmenų parodymų (neskaitant savo paties pateiktų parodymų) ir teismui nepateikiama jokių sutarčių ar užsakymų, iš kurių būtų galima matyti, kad ieškovas turi pagrįstą pagrindą manyti, kad gaus tam tikrą kiekį pajamų. Kreditoriui, greta savo paties pateiktų parodymų, pakanka pateikti duomenis apie ankstesnes pajamas, gautas vykdant ūkinę veiklą. *Brandtjen and Kluge Inc. v. Pope* byloje⁵⁵ ieškovas užsiėmė spausdinimo verslu ir jo ieškinys buvo paremtas argumentais, kad dėl atsakovo sutarties neįvykdymo jis buvo priverstas laikinai sustabdyti savo veiklą. Apeliacinis teismas paliko nepakeistą prisiekusiųjų sprendimą, kuris buvo palankus ieškovui, priteisiant jam negautas pajamas ir laikant nepagrįstais atsakovo argumentus, kad nuostoliai buvo per daug tolimi nuo neteisėtų atsakovo veiksmų, įsivaizduojami ir hipotetiniai. Palikdamas galioti prisiekusiųjų sprendimą, Apeliacinis teismas pažymėjo, kad ieškovas patvirtino, jog turi išsaugojęs visus nuorašus, susijusius su buvusiais užsakymais, kai spaustuvė vykdė veiklą, ir, remdamasis šiais duomenimis, ieškovas apskaičiavo, kad dėl nevykdomos veiklos jo nuostolis per dieną buvo 15,78 dolerio. Per kryžminę apklausą teisme ieškovas teigė, kad jis neturi jokių įrašų, parodančių užsakymus, kurių jis buvo priverstas atsisakyti, ir šių užsakymų vertę.

Panaši situacija buvo ir *Ferrell v. Elrod* byloje.⁵⁶ Čia ieškovas teigė, kad dėl atsakovo nuomos sutarties pažeidimo negalėjo 9 mėnesius veikti jo vadovaujama kosmetologijos mokykla, todėl jis negavo planuotų pajamų. Teismas, priteisdamas ieškovui negautas pajamas,

---

⁵⁵ Court of Appeal of Tennessee, Western Section. *Brandtjen and Kluge Inc. v. Pope*, 1945 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1946102164&FindType=Y&AP=&fn=top&rs=WLIN10.10&pbcc=5614F437&mt=126&vr=2.0&spa=intlith2-000&sv=Split>; prisijungimo laikas: 2010-05-15.

⁵⁶ Court of Appeal of Tennessee, Middle Section. *Ferrell v. Elrod*, 1971 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1971131354&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&pbcc=E3B06AE5>; prisijungimo laikas: 2010-05-15.

rėmėsi bendraisiais pajamų skaičiavimo metodais, kurie buvo pagrįsti ieškovo pajamų mokesčio gražinimu už devynių mėnesių laikotarpį, prasidedantį nuo tada, kai ieškovas galėjo susirasti naujas patalpas ir toliau vykdyti savo veiklą. Panašiai buvo ir anksčiau minėtoje *Wagonner Motors* byloje⁵⁷, kurioje teismas priteisė automobilių pardavimo įmonei negautas pajamas, palygindamas šios įmonės pardavimą prieš ir po atsakovo sutarties pažeidimo. Šioje byloje taip pat nebuvo įrodymų, susijusių su konkrečiais prarastais klientais ar pardavimu, kuris buvo neįvykdytas dėl neteisėtų veiksmų.⁵⁸

4.4. Liudytojų parodymai

Cummins v Brodie byloje ieškovas sėkmingai įrodė, kad jis neteko būsimų pirkėjų, todėl neteko ir pajamų. Įrodinėdamas jis rėmėsi ne prarastų būsimų pirkėjų parodymais, ne dokumentais, parodančiais jo ankstesnes pajamas, bet užsakymų registravimo agento parodymais. Dėl netinkamo atstovavimo interesams ieškovas, kuris užsiėmė parodijuotojo ir klouno darbu, turėjo atšaukti keletą jau suplanuotų pasirodymų, be to, negalėjo priimti naujų užsakymų. Du ieškovo agentai patvirtino, kad kiekvienas jų atšaukė nuo 15 iki 20 pasirodymų. Pažymėtina, kad nė vienas iš užsakymų registravimo agentų neturėjo užsakymų sutarčių, kuriomis galėtų pagrįsti savo parodymus, taip pat nei ieškovas, nei agentai negalėjo atsiminti, kiek tiksliai pasirodymų buvo atšaukta. Teismo posėdyje ieškovas teigė, kad jam iškilo didelių sunkumų ieškant kito darbo ir kad užmokestis už vieną pasirodymą svyravo nuo 2 400 iki 3 500 dolerių. Byloje nebuvo jokių įrodymų, pagrindžiančių ankstesnes ieškovo pajamas, ar dokumentų, susijusių su mokesčių mokėjimu ir gražinimu, kuriais remiantis būtų galima pagrįsti savo reikalavimą. Teismas priteisė ieškovui 75 000 dolerių negautų pajamų, pagrįsdamas tokį savo sprendimą tuo, kad vidutiniškai už vieną pasirodymą ieškovas gaudavo 3 000 dolerių, o atšaukti buvo 25 pasirodymai. Apeliacinis teismas paliko sprendimą nepakeistą ir sutiko su pirmosios instancijos teismo sprendimu, kad esamų įrodymų užtenka, norint priteisti negautas pajamas.⁵⁹

Apibendrinant visus aptartus dažniausiai Lietuvos ir užsienio teismų praktikoje pasitaikančius įrodymus, kuriais įrodinėjamas negautų pajamų buvimas, galima daryti išvadą,

⁵⁷ Court of Appeals of Tennessee. *Wagonner Motors v. Waverly Church of Christ*, 2005 // http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=4644&SerialNum=2005122558&FindType=Y&ReferencePosition=S&ReferencePosition=59&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=_top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&pbce=E3B06AE5; prisijungimo laikas: 2010-11-29.

⁵⁸ Pepper J. R. Recovering lost profit // Tennessee Bar Journal, August 2008 // http://www.tba.org/Journal/Tbarchives/tbj-2008_08.html; prisijungimo laikas: 2010-11-29.

⁵⁹ Ten pat.

kad teismai, vertindami įrodymų reikšmę, daugeliu atvejų linkę būti lankstūs ir nereikalauja iš ieškovo, kad šio pateikti įrodymai būtų oficialūs dokumentai, kuriuose aiškiai matyti negautų pajamų dydis. Nors teismai sutinka, kad geriausias ir lengviausias būdas įrodyti negautų pajamų buvimą yra pateikti įrodymus apie pajamas, gautas prieš sutarties pažeidimą, ir pajamas, gautas po sutarties pažeidimo, jie yra linkę priteisti negautas pajamas, remdamiesi tik nukentėjusiosios šalies ar liudytojų parodymais. Lietuvos teismų praktikoje nepasitaikė situacijų, kai negautos pajamos yra priteisiamos remiantis tik byloje dalyvaujančių asmenų ir kitų proceso dalyvių parodymais, tačiau užsienio teismų praktika rodo, kad teismai turėtų būti lankstūs ir atsižvelgti į bet kokio pobūdžio įrodymus.

5. NEGAUTŲ PAJAMŲ ATLYGINIMĄ RIBOJANTYS VEIKSNIAI

Nukentėjusioji šalis negali reikalauti nuostolių daugiau, nei jų patyrė, ar atsidurti geresnėje padėtyje, nei tinkamo sutarties įvykdymo atveju. Todėl teisės aktuose būtina turi būti numatyti veiksniai, ribojantys nuostolių, įskaitant negautas pajamas, priteisimą.

5.1. Priežastinis ryšys

Pagrindinis veiksnys, ribojantis nuostolių, tarp jų ir negautų pajamų, priteisimą, yra priežastinio ryšio nebuvimas. Negautos pajamos gali būti atlygintos tik tada, kai nustatomas priežastinis teisės pažeidimo ir negautų pajamų ryšys. Atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmis (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę taip, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu.⁶⁰

Priežastinis ryšys turėtų pasireikšti taip: sutarties pažeidimas atėmė galimybę pasinaudoti tam tikru civilinės teisės objektu, todėl buvo negauta pajamų. Priežastinio ryšio įrodinėjimo pareiga tenka nukentėjusiajam (ieškovui). Būtent jis turi įrodyti, kad pajamų negavo dėl atsakovo (pažeidėjo) neteisėtų veiksmų, kuriais buvo pažeistos jo teisės, ir kad negavo būtent reikalaujamo dydžio pajamų, nes negautų pajamų dydžio įrodinėjimo pareiga taip pat tenka ieškovui. Taigi nukentėjusysis pats turi įrodyti, kad pajamų jis negavo būtent dėl padaryto teisės

---

⁶⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74–2262.

pažeidimo, t. y. jis turi įrodyti priežastinį neteisėtų veiksmų ir negautų pajamų ryšį. Lietuvoje, nustatant negautas pajamas ir jų dydį, pakanka nustatyti bent mažiausią tikėtiną ryšį, kad ieškovas būtų gavęs tokias pajamas, kokių reikalauja.⁶¹ Toks pat priežastiniam ryšiui taikomas reikalavimas įtvirtintas ir Vokietijos teisėje.

Priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą sąlygiškai galima padalyti į du etapus. Pirma, nustatomas faktinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla dėl neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Antra, nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisiškai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo. Taigi tam, kad būtų konstatuotas priežastinio ryšio buvimas ar nebuvimas, būtina visapusiškai analizuoti atsakovo veiksmus ir bylos faktines aplinkybes. Be to, reikia turėti omenyje tai, kad priežastinis ryšys yra teisinė, o ne biologinė ar fizikinė kategorija. Yra ar nėra priežastinio ryšio, sprendžia teismas, visapusiškai įvertinęs visus bylos faktus, o ne ekspertai.⁶²

Šis LAT suformuluotas priežastinio ryšio apibrėžimas tinka ir nustatant priežastinį ryšį tarp neteisėtų atsakovo veiksmų, kuriais buvo pažeisti sutartiniai įsipareigojimai, ir ieškovo negautų planuojamų gauti pajamų. Nustatinėjant faktinį priežastinį ryšį yra nustatoma, ar ieškovas vis tiek būtų negavęs planuojamų gauti pajamų, net jei ir būtų nebuvę neteisėtų veiksmų. Nustatant teisinį priežastinį ryšį, žiūrima, ar negautos pajamos, kaip neteisėtų veiksmų padarinys, nėra per daug nutolęs nuo neteisėto veiksmo.

Aptariama civilinės atsakomybės sąlyga leidžia nustatyti civilinės atsakomybės ribas, todėl ją būtina taikyti itin kruopščiai, nes kitaip galimi neigiami padariniai – vienais atvejais atsakomybės taikymas gali reikšti neteisingumą ir nesąžiningumą skolininko atžvilgiu, nes atsakomybės ribos bus neprotingai išplėstos, kitais atvejais skolininko atleidimas nuo atsakomybės gali reikšti neteisingumą ir nesąžiningumą kreditoriaus atžvilgiu, nes atsakomybės ribos bus neprotingai susiaurintos.⁶³ Lietuvos CK yra įtvirtinta lankstaus priežastinio ryšio doktrina, nes teismui leidžiama konkrečioje byloje atsižvelgti į teisėtus ieškovo ir atsakovo interesus ir daugelį kitų reikšmingų aplinkybių – nukentėjusiojo elgesį, nuostolius padariusio asmens kaltės laipsnį, šalių turtinę padėtį ir kitas aplinkybes, leidžiančias nustatyti, buvo priežastinis ryšys tarp atsakovo neteisėtų veiksmų ir padarinių – negautų pajamų – ar ne.

---

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus ir kt.*, Nr. 3K-3-353/2007, kategorija 84.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje *J. R. ir Z. R. v. Vilniaus universiteto Santariškių klinikos*, Nr. 3K-3-206/2005, kategorija 44.5.2.15; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. T., J. A. P. v. Lietuvos Respublika, V. J.*, Nr. 3K-3-518/2006, kategorija 44.5.2.5 (S).

⁶³ Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 337.

Rašant apie priežastinio ryšio svarbą, priteisiant negautas pajamas, svarbi yra tolumo priežastinio ryšio taisyklė (angl. *remotness*), kuri riboja negautų pajamų priteisimą. Ši taisyklė numato išimtį lūkesčių interesui, pagal kurią nukentėjusioji šalis turi būti perkelta į tą padėtį, kurioje būtų, jei sutartis būtų buvusi tinkamai įvykdyta. Tolimo priežastinio ryšio taisyklė riboja negautų pajamų priteisimą. Teismas visada turi atsižvelgti, ar ieškovo patirti nuostoliai, pasireiškiantys negautų pajamų forma, nėra per daug nutolę nuo neteisėtų atsakovo veiksmų. Nutolimo taisyklė sumažina galimą negautų pajamų apskaičiavimo griežtumą atsakovo atžvilgiu, jeigu nuostoliai yra priteisiami, neatsižvelgiant į galimybę numatyti nuostolius sutarties sudarymo momentu, yra neproporcingai dideli sutarties kainos atžvilgiu, o atsakovui nėra suteikta galimybė tartis dėl jų.⁶⁴

Nutolimo taisyklė yra glaudžiai susijusi su negautų pajamų numatomumo reikalavimu, įtvirtintu LR CK 6.258 str. 4 d. Neįvykdžiusi prievolės įmonė (verslininkas) atsako tik už tuos nuostolius, kuriuos ji numatė ir galėjo protingai numatyti sutarties sudarymo metu kaip tikėtiną prievolės neįvykdymo pasekmę.⁶⁵ Nuostolių numatomumo reikalavimas užtikrina sąžiningumą ir aiškumą bei skatina šalis atskleisti savo interesus sutarties sudarymo metu. Kai pažeidžiama sutartis, gali būti atlyginami dviejų tipų nuostoliai: atsirandantys natūraliai, t. y. įprastai atsitinka dėl tokių veiksmų, ir tokie, kurie buvo aptarti sudarant sutartį ir atsakovas apie jų atsiradimo galimybę žinojo. Atsakovas atsako tik už tokius nuostolius, kurie galėjo būti numatomi sudarant sutartį. Reikia pažymėti, kad norma, įtvirtinanti nuostolių numatomumą, taikoma tik tuomet, kai skolininkas yra verslininkas.

Taigi nuostoliai, kai pažeidžiama sutartis, yra atlyginami tada, kai atsakovas galėjo ar turėjo numatyti galimą nuostolių atsiradimą ir tiems nuostoliams atsirasti buvo didelė tikimybė. Jeigu atsakovas sandorio sudarymo momentu nenumatė ir negalėjo numatyti, kad dėl tam tikrų jo veiksmų, kuriais yra pažeidžiama sutartis, ieškovas negaus planuojamų gauti pajamų, jis neatsako už kilusius padarinius. Tada yra laikoma, kad nebuvo priežastinio ryšio tarp neteisėtų veiksmų ir kilusių padarinių, todėl atsakovui atsakomybė nekyla.

Būtent priežastinio ryšio nebuvimas ir yra pats svarbiausias veiksnys, ribojantis negautų pajamų priteisimą. Teismai, atmesdami ieškovo reikalavimą priteisti negautas pajamas, dažnai tokį savo sprendimą motyvuoja tuo, kad nebuvo priežastinio ryšio tarp neteisėtų veiksmų ir kilusių padarinių. Yra ar nėra priežastinio ryšio, sprendžia teismas. Nustatydamas, kokią informaciją atsakovas žinojo ir kokios nežinojo sudarydamas sutartį, teismas atsižvelgia į tai, kiek ieškovas atskleidė atsakovui, kaip jis ketina panaudoti sutarties dalyką; į atsakovo galimybę derėtis dėl sutartimi prisiimamos rizikos; į šalių galimybes įvertinti rizikos mastą; į atsakovo

---

⁶⁴ Chen-Wishart M. Contract Law. New York: Oxford university press, 2008. Second edition. P. 562.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74–2262.

kompetenciją, susijusią su sutarties dalyku. Visos šios nurodytos aplinkybės suteikia teismams didelę veiksmų laisvę nustatant, buvo ar nebuvo tarp atsakovo veiksmų ir kilusių padarinių priežastinio ryšio, ir suteikia teisę, apsvarsčius visas nurodytas aplinkybes, nuspręsti, priteisti ieškovui negautas pajamas ar ne.

5.2. Nuostolių sumažinimo taisyklė

Anksčiau aptartas negautų pajamų priteisimą ribojantis veiksnys – priežastinio ryšio tarp neteisėtų veiksmų ir kilusių padarinių nebuvimas – yra dažniausiai teismų taikomas negautų pajamų priteisimą ribojantis veiksnys. Tačiau teismai visada turi atsižvelgti ir į nuostolių sumažinimo taisyklę. Šios taisyklės esmė yra ta, kad ji paneigia ieškovo patirtus nuostolius tokiu mastu, kiek jis nesielgė protingai, kad būtų sumažinti (visiškai ar iš dalies) jo nuostoliai, atsiradę dėl atsakovo sutarties pažeidimo. Nors nuostolių sumažinimas yra vadinamas pareiga, tai nėra pareiga, kurios nesilaikymas visiškai panaikina atsakomybę, jei yra pažeidimas. Jis paprasčiausiai sumažina ieškovo reikalaujamą kompensuoti negautų pajamų mastą. Ši taisyklė susijusi su nuostolių išvengiamumo (angl. *avoidability*) reikalavimu, kurio esmė yra ta, kad nukentėjusysis turi imtis visų įmanomų priemonių, kad būtų sumažintas nuostolių mastas.

Lietuvoje šis reikalavimas įtvirtintas LR CK 6.258 str. 5 d., kurioje nustatytas vienas iš nuostolių apskaičiavimo principų – kainų skirtumas. Šio straipsnio komentare rašoma, kad, skolininkui neįvykdžius sutarties, kreditorius per protingą terminą turi sudaryti naują sutartį, taip sumažindamas savo nuostolių dydį. Kreditorius, kuris elgėsi nesąžiningai, pavyzdžiui, specialiai laukė, kol kainos padidės, pats nesąžiningais veiksmais prisidėjo prie žalos atsiradimo ar jos padidėjimo, todėl, remiantis CK 6.259 str., skolininko atsakomybė bus sumažinta arba jis bus visai nuo jos atleistas.⁶⁶ Taigi kreditorius turi imtis visų įmanomų veiksmų, kad galėtų sumažinti kilusius nuostolius. Jei nukentėjusioji šalis, sudarydama naują sutartį, kuri pakeičia senąją, gali išvengti negautų pajamų arba bent jau sumažinti jų kiekį, ji ir turėtų taip elgtis. Kai yra akivaizdžių galimybių gauti pajamų, tačiau šia galimybe nepasinaudojama, teismas gali sumažinti priteisiamų negautų pajamų dydį. Skolininkui neįvykdžius sutarties, kreditorius per protingą terminą turi sudaryti naują sutartį. Tai, kad ieškovas nepasinaudojo galimybe sumažinti negautų pajamų dydžio, turi įrodyti atsakovas. Šioje situacijoje įrodinėjimo pareiga tenka atsakovui. Tačiau ieškovas, esant sutarties pažeidimui, neturi imtis tokių veiksmų, kurių protingas asmuo toje situacijoje nedarytų. Pavyzdžiui, ieškovas neprivalo atlikti veiksmų, kurie

---

⁶⁶ Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 360–361.

gali būti rizikingi finansiškai arba verčia jį rizikuoti jo turima komercine paslaptimi, jam yra neįmanomi atlikti, pavyzdžiui, neturi pinigų ir negali jų pasiskolinti.

LAT 2009 m. birželio 29 d. nutartyje *UAB „Ferteksos transportas“ v. Baltarusijos Respublikinės unitarinės įmonės „Gamybinis susivienijimas „Belaruskalij“*⁶⁷ atmetė ieškovo reikalavimą atlyginti negautas pajamas. Ieškovas reikalavo atlyginti negautą nuomos mokestį, kurį ieškovas būtų gavęs iš atsakovo, jeigu nuomos sutartis būtų vykdoma, kaip joje numatyta, dvidešimt metų. Apeliacinės instancijos teismas nutartyje priėjo išvadą, kad ieškovas neįrodė, jog dėl atsakovo veiksmų patyrė nuostolių negautų pajamų forma, o būdamas verslininkas, besiverčiantis krovinių gabenimu, turi galimybę išnuomoti vagonus kitiems asmenims ar juos kitaip panaudoti.

Žymiausia šią doktriną įtvirtinanti užsienio teismų byla yra 1912 m. Lordų Rūmuose nagrinėta *British Westinghouse Electric and Manufacturing Co Ltd v Underground Electric Railways Co of London Ltd* byla. Įmonė *Westinghouse* sudarė 250 000 svarų vertės sutartį su geležinkelio bendrove, pagal kurią įsipareigojo šiai parduoti variklius energijai gaminti. Pristatyti agregatai neatitiko sutartyje numatytų reikalavimų ir geležinkelio bendrovė vietoj jų įsigijo kitus variklius, kurių vertė buvo triskart mažesnė nei planuotų įsigyti variklių. Šių naujų variklių specifikacijos viršijo įmonės *Westinghouse* pristatytų variklių duomenis. Taip pat šių naujų variklių našumas buvo toks, kad geležinkelio bendrovei būtų apsimokėję juos įsigyti net ir tuo atveju, jeigu *Westinghouse* pristatyti varikliai būtų atitikę visus reikalavimus. Taigi papildomos išlaidos geležinkelio bendrovei suteikė daug daugiau naudos, negu ji jos būtų gavusi, jei *Westinghouse* pristatyti varikliai būtų atitikę visus reikalavimus. Tačiau geležinkelio bendrovė vis tiek pateikė teismui ieškinį, reikalaudama atlyginti nuostolius, kuriuos ji patyrė naudodama neatitinkančius reikalavimų *Westinghouse* variklius (dėl šios ieškinio dalies ginčų nekilo), ir reikalavo atlyginti naujų agregatų įsigijimo ir įrengimo kainą. Apeliacinis teismas tenkino ieškovo ieškinį ir neatsižvelgė į jokią papildomą naudą, kurią gavo ieškovas. Tačiau Lordų Rūmai pakeitė sprendimą. Pasak Lordų Rūmų, geležinkelio bendrovė ėmėsi atitinkamų veiksmų, kuriuos lėmė sutarties pažeidimas, siekdama sumažinti nuostolių dydį. Nors nebuvo pareigos tokių veiksmų imtis, į juos privalo būti atsižvelgta, priešingu atveju įmonė atsiras geresnėje padėtyje, nei būtų atsiradusi, jei sutartis iš karto būtų įvykdyta tinkamai.⁶⁸

Šioje Anglijos teismų nagrinėtoje byloje yra įtvirtinta nukentėjusiojo pareiga imtis visų įmanomų veiksmų, kad būtų sumažinti nuostoliai. Tokią pareigą turi ir ieškovas, siekiantis prisiteisti negautas pajamas. Jis visų pirma turi imtis visų priemonių, kad negautų pajamų kiekis

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ferteksos transportas“ v. Baltarusijos Respublikinės unitarinės įmonės „Gamybinis susivienijimas „Belaruskalij“*, Nr. 3K-3-273/2009, kategorija 42.11.1; 44.5.1 (S).

⁶⁸ Saidov D., Cunnington R. *Contract damages. Domestic and international perspectives*. Oxford and Portland, Oregon, 2008. P. 361.

būtų maksimaliai sumažintas. Šioje byloje taip buvo įtvirtinta ir LR CK 6.249 str. 6 d. atitinkanti taisyklė, kad, kai dėl to paties veiksmo atsirado ir žala, ir nauda nukentėjusiajam asmeniui, gauta nauda nepažeidžiant protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijų gali būti įskaitoma į nuostolius.⁶⁹ Taigi, jeigu ieškovas dėl neteisėtų veiksmų neteko ne visų pajamų, jo gautos pajamos turi būti atskaičiuojamos iš gautų pajamų.

Teoriškai galima išskirti du nuostolių sušvelninimo taisyklės aspektus. Pirmasis aspektas iš ieškovo reikalauja, kad jis atliktų pozityvius veiksmus, kuriais būtų galima sumažinti dėl sutarties pažeidimo kilusius padarinius, t. y. būtų gauta kiek įmanoma daugiau pajamų, kurios kompensuotų jo negautas pajamas. Ką turi atlikti ieškovas, yra apibrėžta užsienio teismų praktikoje. Ieškovas, kuris negavo sutartų prekių ar paslaugų, turi stengtis įsigyti kitų prekių ar paslaugų; neteisėtai atleistas darbuotojas turi stengtis kuo greičiau rasti kitą darbą; ieškovas, kuris patiria turtinių nuostolių, turi priimti pagalbą, kuri gali padėti išvengti didesnių nuostolių; ieškovas, kuris patiria fizinių sužeidimų dėl neteisėtų veiksmų, turi sutikti, kad jam būtų padaryta operacija, padėsianti pasveikti, nebent ši operacija gali sukelti sunkių komplikacijų.

Antras sušvelninimo taisyklės aspektas yra tas, kad nukentėjusioji šalis neturi patirti neprotingų išlaidų dėl sušvelninimo. Kas yra protinga, reikia nustatyti, atsižvelgiant į visus faktus. Pavyzdžiui, Anglijos teismai nustatė, kad protingos išlaidos yra: reklamos išlaidos, kurios padėjo sumažinti verslo nuostolius (*Holden Ltd v Bostock & Co Ltd* (1902)), išlaidos, patirtos siekiant atlikti švelninančius veiksmus, nors jie ir nepavyko (*Esso Petroleum Co Ltd v Mardon* (1976)), ir kt. Neprotingomis buvo laikomos išlaidos, kurios būtų patirtos, jei ieškovas turėtų imti iš banko paskolą su labai didelėmis palūkanomis, kad būtų galima sumokėti užstatą už laivą, kuris buvo neteisėtai sulaikytas (*Compania Financiera Soleada v Hamoor Tanker Corp Inc* (1981)).⁷⁰

Nuostolių sušvelninimo taisyklė teisės doktrinoje susilaukia ir kritikos. Ši taisyklė svarbi tuo, kad ji įpareigoja ieškovą nepalikti viso darbo teismams, o verčia patį imtis veiksmų, kad būtų įgyvendinti jo lūkesčiai. Tačiau tai labiau apsunkina ieškovo galimybę apginti savo lūkesčius, nei juos įgyvendinti, nes jis ir sudaro sutartį tam, kad kita šalis, o ne jis pats, įgyvendintų jo lūkesčius. Kai kurie autoriai sušvelninimo pareigą laiko altruistine priemone sutarties pažeidėjo atžvilgiu, tačiau tada lieka neaišku, kodėl altruistinė pareiga turi būti taikoma sutarties pažeidėjo atveju, jeigu sutarties laikymasis yra laikomas sutartinės atsakomybės pagrindu. Ir paskutinis kritikos argumentas dėl šios taisyklės yra tas, kad šia taisykle siekiama paskatinti teisėtą, efektyvų elgesį ir apriboti neatsakingą, tačiau jei ieškovui nepavyksta

---

⁶⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74–2262.

⁷⁰ Chen-Wishart M. Contract Law. New York: Oxford university press, 2008. Second edition. P. 554–555.

panaudoti švelninančių priemonių, tada gali būti paneigti visi jo praradimai, atsiradę dėl sutarties pažeidimo.⁷¹

5.3. Kiti negautų pajamų priteisimą ribojantys veiksniai

Prie kitų veiksnių, ribojančių negautų pajamų priteisimą, galima priskirti kreditoriaus kaltę, nuostolių aiškumo ir tikrumo reikalavimus, ribojimus, nustatytus įstatymais ir sutartimis, ir ribojimus, taikomus atsižvelgiant į šalių turtinę padėtį, jų tarpusavio santykius.

Kreditoriaus kaltė. LR CK 6.259 str. 1 d. įtvirtinta, kad, kai yra ir kreditoriaus kaltės, skolininko atsakomybė gali būti sumažinta arba jis gali būti visiškai nuo jos atleistas. Jo kaltė gali pasireikšti nepakankamu bendradarbiavimu su skolininku, nepagrįstu atsisakymu priimti prievolės įvykdymą ar kitokiu nesąžiningu elgesiu. LR CK yra įtvirtintas mišrios kaltės principas, kuris taikomas ir tuomet, kai kreditorius yra nekaltas dėl nuostolių atsiradimo, tačiau yra jo kaltės dėl nuostolių padidėjimo, pavyzdžiui, kai kreditorius elgėsi nesąžiningai ir nesiėmė jam prieinamų priemonių nuostoliams sumažinti arba sąmoningai leido jiems padidėti.⁷² Taigi, kai yra kreditoriaus kaltės, jam priteistinių negautų pajamų dydis gali būti mažinamas arba skolininkas gali būti visiškai atleistas nuo atsakomybės.

Nuostolių aiškumas ir tikrumas. LAT praktikoje yra įtvirtinti negautoms pajamoms taikytini pagrįsto tikėtimumo, neišvengiamumo ir realumo reikalavimai. Nukentėjusiojo negautos pajamos turi būti aiškios ir jis turi būti tikras, kad šias pajamas tikrai būtų gavęs, jei ne neteisėti atsakovo veiksmai. Jeigu negautos pajamos neatitinka šių reikalavimų, teismas pagrįstai gali atmesti ieškinį. Tačiau šių reikalavimų sampratų teismas nedetalizuoja. Kai nėra išsamių šių reikalavimų sampratų, teismai turi didelę laisvę sprendami, priteisti nukentėjusiajam negautas pajamas ar ne. Taigi teismai, sprendami šiuos klausimus, turi didelę interpretacijos laisvę, todėl kyla reali galimybė peržengti šių reikalavimų ribas ir nepagrįstai suvaržyti nukentėjusiojo galimybę prisiteisti negautas pajamas.

Ribojimai, taikytini atsižvelgiant į šalių turtinę padėtį, jų tarpusavio santykius. Priteistinių negautų pajamų dydį riboja ir CK 6.251 str. 2 d., suteikianti teisę teismui sumažinti nuostolių atlyginimo dydį, jeigu dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių. CK 6.251 str. 2 d. suteikia teismui teisę, atsižvelgiant į atsakomybės prigimtį, šalių turtinę padėtį ir jų tarpusavio santykius, sumažinti nuostolių atlyginimo dydį, jeigu dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių. 2003 m. Autorių teisių ir

⁷¹ Chen-Wishart M. Contract Law. New York: Oxford university press, 2008. Second edition. P. 557.

⁷² Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 362.

gretutinių teisių įstatyme taip pat įtvirtinta, kad, nustatydamas nuostolių dydį, teismas turi atsižvelgti į pažeidimo esmę, padarytos žalos dydį, autoriaus teisių subjekto negautas pajamas, turėtas išlaidas ir kitas svarbias aplinkybes. Aplinkybių sąrašas nėra baigtinis, jas gali konstatuoti teismas, remdamasis konkrečios bylos duomenimis.

LAT, aiškindamas CK 6.282 str. 3 d. normos turinį, ne kartą yra pažymėjęs, kad žalą padariusio asmens sunkios turtinės padėties sąvoka yra vertinama, todėl teismui apie tai paliekama spręsti pagal nustatytas faktines bylos aplinkybes. Sunki žalą padariusio asmens turtinė padėtis gali būti tik pagrindas sumažinti žalos atlyginimo dydį, bet ne visiškai atleisti jį nuo atsakomybės. Byloje *B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus ir kt.*⁷³ LAT pasakė, kad priteisiant negautas pajamas iš ne pelno siekiančios organizacijos, kuri yra išlaikoma iš valstybės biudžeto, savaime (neatsižvelgiant į jos turtinę padėtį) negali būti pagrindas gerokai sumažinti atlygintinos žalos dydį, tačiau šis dydis gali būti sumažintas ištyrus visas reikšmingas bylos aplinkybes.

Ribojimai, nustatyti įstatymu arba sutartimi. Šalys, sudarydamos sutartį, turi teisę įtraukti į ją nuostatas, susijusias su civilinės atsakomybės netaikymu ar jos apribojimu. Taigi šalys gali nustatyti, kad pažeidus sutartį bus atlyginami tik tiesioginiai nuostoliai, o ne negautos pajamos. Tačiau šie susitarimai negali pažeisti CK 6.252 str. įtvirtintų reikalavimų. Pagal šį straipsnį, tokie šalių susitarimai negalioja, jei jie prieštarauja imperatyviosioms įstatymo normoms, jei nuostoliai atsirado dėl skolininko tyčios ar didelio neatsargumo. Taigi, nepažeisdamos šių įstatymo nuostatų, šalys gali sudaryti susitarimų, ribojančių negautų pajamų priteisimą.

Visi šie aptarti nuostolių priteisimo ribojimo būdai yra taikomi tiesioginiams ir netiesioginiams – negautoms pajamoms – nuostoliams. Visų pirma teismas, priimdamas sprendimą dėl negautų pajamų priteisimo, turi įvertinti visas reikšmingas bylos aplinkybes, taip pat šiuos veiksnius, ribojančius nuostolių priteisimą, ir tik tada priimti sprendimą.

5.4. Naujo verslo taisyklė

Užsienio šalių teisės doktrinoje ir teismų praktikoje analizuojama naujo verslo taisyklė (angl. *new business rule*) kaip vienas iš negautas pajamas ribojančių veiksnių. Šios taisyklės esmė yra ta, kad negautų pajamų priteisimas yra negalimas, kai verslas yra ką tik įsteigtas, nes tada dar nėra jokių duomenų apie iki pažeidimo gautas pajamas, todėl neįmanoma nustatyti, ar ieškovas iš tikro negavo pajamų ir koks jo negautų pajamų dydis.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus ir kt.*, Nr. 3K-3-353/2007, kategorija 84.

Vienas JAV Apygardos teismas sudarė bylą, susijusią su negautomis pajamomis, kai verslas yra ką tik įsteigtas, apžvalgą ir nustatė, kad Misūrio, Ajovos ir kitų valstijų teismai taiko šią naujo verslo taisyklę ir laiko ją didele našta, įrodinėjant negautų pajamų tikrumą. Tačiau jeigu yra pakankamai įrodymų, parodančių būsimų pajamų tikrumą, tai negautos pajamos tokiais atvejais gali būti priteisiamos. Neseniai Minesota uždraudė šią naujo verslo taisyklę ir, įrodinėjant negautas pajamas, taiko tik protingo tikrumo reikalavimą.⁷⁴

JAV teismai, netaikę naujo verslo taisyklės, negautas pajamas leido įrodinėti įvairiais būdais, pavyzdžiui, *Milex Products v. Alra Laboratories* byloje⁷⁵ ieškovui buvo leista, įrodinėjant negautas pajamas, remtis konkurento įrašais, kurie parodė, kiek per tą patį laikotarpį buvo parduota produkcijos. Ajovos valstija taip pat nebetaiko naujo verslo taisyklės ir, kai nėra jokių ankstesnių verslo įrašų, leidžia prisiteisti negautas pajamas remiantis ekspertų išvadomis, kuriose yra palyginama, kiek pajamų gavo kita tokia pačia veikla užsiimanti įmonė per tą patį laikotarpį. Panašiai yra ir Misūrio valstijoje, kur ką tik įsteigto verslo negautas pajamas galima įrodinėti remiantis ekspertų išvadomis.

Taigi pastaraisiais metais einama prie to, kad ši taisyklė laikoma netinkama ir nepagrįstai suvaržanti nukentėjusiosios šalies teisę prisiteisti negautas pajamas, kurias ji pagrįstai tikėjosi gauti ir kurios buvo negautos tik dėl neteisėtų atsakovo veiksmų. Ieškovui priteisiamos negautos pajamos, jei tik jis sugeba įrodyti šių pajamų tikrumą. Tačiau tai vis tik nėra absoliuti tiesa, kad naujo verslo taisyklė praranda savo reikšmę. Skirtingi teismai vis dar yra linkę ją taikyti kaip vieną iš būdų, kuriuo galima riboti negautų pajamų priteisimą.

LAT praktikoje kol kas nebuvo bylų, susijusių su naujo verslo taisykle, todėl neaišku, kaip teismas elgtųsi tokioje situacijoje. Manytina, kad teismas turėtų būti lankstus ir iš karto neatmesti ieškovo reikalavimo vien todėl, kad jo verslas dar yra naujas ir nėra jokių duomenų apie ankstesnes pajamas.

---

⁷⁴ Looney J. V. The „New business rule“ and breach of contracts claims for lost profits: playing mindgames with Arkansas law // Arkansas law Notes, 1997 // http://international.westlaw.com/result/default.wl?vr=2.0&tf=507&sv=Split&cfid=1&cxt=RL&fmqv=s&fcl=True&rli=1&ss=CXT&tc=6&rs=WLIN10.10&eq=search&db=WORLD-JLR&fn=top&rli=CLID_QRYRLT555739913812&nstartlistitem=1&scxt=WL&spa=intlith2-000&rp=%2fsearch%2fdefault.wl&rli=CLID_DB1894946713812&origin=Search&mt=126&service=Search&query=TI%28%22NEW+BUSINESS+RULE%22%29&method=TNC; prisijungimo laikas: 2010-12-01.

⁷⁵ Appellate Court of Illinois. Second District. *Milex Products v. Alra Laboratories*, 1992 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0108845293&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=578&SerialNum=1992195827&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.06&ifm=NotSet&fn=top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&psc=D883556F>; prisijungimo laikas: 2010-06-30.

6. PRARASTOS GALIMYBĖS PINIGINĖ VERTĖ: NEGAUTŲ PAJAMŲ FORMA AR ATSKIRAS INSTITUTAS?

Pagal pastaruoju metu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką, galimybė prisiteisti negautas pajamas, kurios buvo negautos dėl neteisėtų atsakovo veiksmų, ir galimybė prisiteisti prarastos galimybės piniginę vertę yra tarsi skirtis tarp sutartinių ir ikisutartinių santykių. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad dėl šio klausimo nekyla didesnių problemų, nes negautas pajamas šalys gali prisiteisti tik tuomet, kai yra sutartiniai santykiai, o prarastos galimybės piniginę vertę – kai yra ikisutartiniai santykiai. Tačiau tik teoriškai šis klausimas atrodo daugiau ar mažiau aiškus. Prarastos galimybės piniginės vertės institutas yra palyginti naujas, todėl teismai yra dažnai linkę sujungti prarastą galimybę ir negautas pajamas, išplėsti prarastos galimybės piniginės vertės sąvoką – taip ji tarsi sutapatinama su negautomis pajamomis. Kai yra ikisutartiniai santykiai, teismai, norėdami apskaičiuoti prarastos galimybės piniginės vertės dydį, siūlo taikyti kainų skirtumo metodą, kuris yra naudojamas, norint įvertinti sutartinių nuostolių dydį.

6.1. Prarastos galimybės piniginės vertės ir negautų pajamų santykis

UNIDROIT principų 2.1.15 str. „Nesąžiningos derybos“ iš esmės atitinka Lietuvos civilinio kodekso formuluotes: „Šalis gali laisvai derėtis ir neatsako už tai, kad susitarimas nepasiekiamas; tačiau jei šalis derasi arba nutraukia derybas nesąžiningai, ji privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius.“⁷⁶ Pagal UNIDROIT principų komentarą, nukentėjusioji šalis gali reikalauti atlyginti išlaidas, patirtas rengiantis sudaryti būsimą sutartį, taip pat jai turėtų būti kompensuota prarasta galimybė sudaryti sutartį su trečiuoju asmeniu.⁷⁷ Ši prarasta galimybė yra vadinama pasitikėjimo nuostoliais (angl. *reliance interest*) arba negatyviaisiais nuostoliais (angl. *negative interest*). Pagal UNIDROIT principų komentarą, nukentėjusioji šalis negali reikalauti atlyginti negautą naudą, kurią ji būtų gavusi, jeigu sutartis būtų sudaryta. Taigi principai neleidžia nukentėjusiajai šaliai prisiteisti tikėtinus nuostolius (angl. *expectation interest*). Tikėtini nuostoliai suprantami kaip negautos pajamos.

⁷⁶ Ivanauskas A. Prarastos galimybės piniginė vertė. Vilnius: Justitia, 2007. Nr. 1 (63).

⁷⁷ Official Comments of UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts // <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversionprinciples2004-e.pdf>; prisijungimo laikas: 2010-07-14.

Pagal bendrosios teisės šalių teisę, visi nuostoliai yra skirstomi į tikėtinius nuostolius (angl. *expectation damages*), pasitikėjimo nuostolius (angl. *reliance damages*) ir nuostolius, kaip pažeidėjo gautą naudą (angl. *restitutionary damages*). Pasitikėjimo nuostoliai kitaip dar vadinami negatyviaisiais nuostoliais. Negatyviuosius nuostolius sudaro skirtumas tarp padėties, kurioje kreditorius buvo prieš pradėdamas derybas, per kurias skolininkas elgėsi nesąžiningai, ir padėties, kurioje yra kreditorius po skolininko veiksmų, kuriais jis nutraukė derybas. Į negatyviuosius nuostolius įeina išlaidos ir praradimai, kurie atsirado kaip sugriauto pasitikėjimo padarinys. Kai yra pasitikėjimo, arba negatyviųjų, nuostolių, taikoma deliktinė atsakomybė.⁷⁸

Tikėtini nuostoliai bendrosios teisės šalyse kitaip dar vadinami pozityviaisiais nuostoliais. Šie nuostoliai reiškia naudą, kurią nukentėjusioji šalis būtų gavusi, jeigu sutartis būtų buvusi vykdoma. Kontinentinės teisės šalyse šie nuostoliai taip pat yra kompensuojami, taikant visas civilinės atsakomybės taisykles.⁷⁹

Kaip matome, UNIDROIT principai, kai yra nesąžiningos derybos, pirmenybę teikia pasitikėjimo nuostoliams, o ne negautoms pajamoms. Taip yra daugelyje Europos šalių. Ar taip yra ir Lietuvoje? LAT praktikoje prarastos galimybės piniginės vertės klausimas pradėtas nagrinėti palyginti neseniai. Lietuvos teismai dažnai nesilaiko UNIDROIT principuose įtvirtintų nuostatų ir sutapatina prarastą galimybę su negautomis pajamomis. Būtina aptarti keletą žymiausių LAT bylų, kuriose aiškiai matoma, kad teismas neatskiria negautų pajamų ir prarastos galimybės piniginės vertės. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad šie sprendimai yra teisingi, nes, tarp šalių esant ikisutartiniams santykiams, teismas priteisia šalims prarastos galimybės piniginę vertę, o ne negautas pajamas.

Viena pirmųjų bylų, kurioje LAT nagrinėjo prarastos galimybės piniginės vertės klausimą, buvo „*Vingio*“ kino teatro byla.⁸⁰ Bylos esmė buvo ta, kad UAB „Eika“ laimėjo pagrindinio rangovo konkursą „*Vingio*“ kino teatro priestato statyboms. Šalys suderino statybų kainą ir sutarė, kad rašytinę sutartį sudarys per du mėnesius. Tačiau atsakovas, UAB „Eika“, atsiuntė rašytinį atsisakymą sudaryti sutartį. Ieškovas manė, kad sutartis jau yra sudaryta, ir pareikalavo, kad atsakovas vykdytų ketinimą sudaryti sutartį. Tačiau atsakovas to nepadarė, todėl ieškovas nutraukė sutartį ir pareikalavo atlyginti tiesioginius nuostolius, susijusius su derybomis ir sutarties nutraukimu, taip pat nuostolius, patirtus dėl ieškovo ir atsakovo sudarytos sutarties ir pakeičiančios sutarties, kurią ieškovas vėliau sudarė su trečiuoju asmeniu, kainų skirtumo.

---

⁷⁸ Kiršienė J., Leonova N. Qualification of Pre-contractual Liability and the Value of Lost Opportunity as a Form of Losses // *Jurisprudencija*, 2009, Nr. 1 (115).

⁷⁹ Ten pat.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „*Vingio*“ kino teatras v. UAB „*Eika*“, Nr. 3K-3-38/2005, kategorija 42.5; 42.6; 52.3.

Teisėjų kolegija įvertino, kad šalių derybos buvo pažengusios pakankamai toli ir taip sukūrė ieškovui „pagrįstą įsitikinimą“, kad sutartis tikrai bus sudaryta, ir netiesiogiai patvirtino ieškovo teisę į nuostolius. Verta priminti, kad ieškovas reikalavo padengti ne tik tiesiogines su derybomis susijusias išlaidas, bet ir kainų skirtumą, įtvirtintą LR CK 6.258 str. 5 d.⁸¹ Šiame CK straipsnyje įtvirtintas kainų skirtumo metodas paprastai yra taikomas, nustatinėjant sutartinės atsakomybės dydį, kai teismas įvertina kainų skirtumą tarp nutrauktos sutarties ir ją pakeitusios alternatyviosios sutarties. Esant ikisutartiniams santykiams, šį metodą taikyti yra problemiška, nes preliminarioji sutartis neturi realios kainos, nė viena šalis neįgyja turtinės naudos. LAT rekomenduojamas kainų skirtumo metodas turėtų būti labai atsargiai taikomas prarastos galimybės piniginei vertei apskaičiuoti, nebent, atsižvelgdamas į turinį ir šalių ketinimus, teismas preliminariąją sutartį laikytų pagrindine ir taikytų sutartinę atsakomybę, priešingu atveju, patirtos žalos atlyginimo požiūriu visiškai nebeliktų skirtumo tarp ikisutartinių ir sutartinių santykių, be to, „fikcijos (ateities vizijos) būdu“ įvertintų negautų pajamų kompensacija (turtinė nauda) neabejotinai reikštų tokią kompensaciją gavusios šalies neteisėtą praturtėjimą.⁸²

Šioje byloje teismas taip pat sakė, kad „kai nesąžininga ikisutartinių santykių šalis iš savo neteisėto elgesio gauna naudos, sąžininga šių santykių šalis galėtų reikalauti pripažinti šią naudą jos nuostoliais, nes faktiškai nesąžiningos šalies gauta nauda yra sąžiningos šalies patirti nuostoliai“. Tokia galimybė, sudarius ikisutartinius santykius, apskaičiuojant ieškovo patirtų nuostolių dydį, turėtų būti laikoma netinkama, nes šis metodas, esant sutartiniams santykiams, yra taikomas, apskaičiuojant ieškovo negautas pajamas. Tačiau kitoje svarbioje byloje⁸³, susijusioje su prarastos galimybės pinigine verte, teismas anksčiau suformuota ydinga praktika nebesivadovavo.

Kaip matome, Lietuvos teismai ne visada atsižvelgia į ikisutartinės atsakomybės kompensacinę paskirtį, UNIDROIT principus ir jų komentare išdėstytas mintis bei yra linkę praktiškai sutapatinti prarastos galimybės pinigines vertės institutą su negautomis pajamomis. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad Lietuvos teismai seka Olandijos teismų pavyzdžiu. Šioje šalyje Olandijos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad, esant ikisutartiniams santykiams, taip pat galima priteisti negautas pajamas.⁸⁴

LR CK 6.163 str. įtvirtinta, kad šalis, kuri pradeda derybas dėl sutarties sudarymo arba nesąžiningai derasi, turi atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius. Šiame straipsnyje nėra

⁸¹ Ivanauskas A. Prarastos galimybės piniginė vertė. Vilnius: Justitia. 2007. Nr. 1 (63).

⁸² Šeškauskis M. Prarastos galimybės pinigines vertės instituto taikymo ypatumai ikisutartiniuose santykiuose: magistr. darbas: soc. mokslai: teisė. VDU. 2008. P. 13.

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje *E. Mikutavičius v. R. Kaupas*, Nr. 3K-3-585/2006, kategorija 36.1; 42.4.

⁸⁴ Hartkamp A. S. Judicial Discretion under the New Civil Code of the Netherlands // *The American Journal of Comparative Law*. 1992, vol. 40, No. 3, p. 551–571.

nurodyta, kokius nuostolius kitai šaliai privalo atlyginti nesąžininga šalis, todėl teismai, nagrinėdami bylą ir atsižvelgdami į visas bylos faktines aplinkybes, vadovaudamiesi teisingumo ir protingumo reikalavimais, teoriškai gali pripažinti asmens teisę į negautų pajamų priteisimą. Šalys taip pat turi teisę nustatyti kompensacinį mechanizmą, kuris nevaržytų šalių teisių ir neprieštarautų sutarčių laisvės principui. Tačiau LR CK komentare yra aiškiai nurodyta, kad į nuostolius neįskaitomos negautos pajamos, t. y. tos, kurias nukentėjusioji šalis būtų gavusi, jei būtų sudariusi sutartį.⁸⁵ Taigi abejotina, ar Lietuvoje galima pritaikyti Olandijos valstybės modelį ir prarastos galimybės piniginę vertę sutapatinti su negautomis pajamomis, taip suteikiant galimybę negautas pajamas priteisti ir esant ikisutartiniams santykiams.

Lietuvos teisėje prarastos galimybės piniginės vertės institutas yra palyginti naujas ir teismai nutartyse dažnai painioja prarastos galimybės piniginės vertės sąvokos žodžių eiliškumą, taip pakeisdami šios sąvokos prasmę, pavyzdžiui, 2007-aisiais LAT nutartyje *E. A. v. B. P.*⁸⁶ teismas prarastos galimybės piniginę vertę vadino taip: ieškovas turėjo nuostolių dėl prarastos piniginės vertės galimybės arba ieškovas prarado didelę galimybės įsigyti žemės sklypą piniginę vertę. Toks teismo sąvokų kaitaliojimas nepagrįstai išplečia prarastos galimybės piniginės vertės sąvokos taikymą, pripažįsta ieškovo nuostoliais ir jo tikėtinais negautas pajamas arba padidėjusias išlaidas alternatyviam daiktui įsigyti. Teismas nepagrįstai prarastos galimybės piniginės vertės kategoriją perkelia prie sutartinių nuostolių, taip panaikindamas skirtį tarp ikisutartinių ir sutartinių santykių.

Kitose bylose LAT taip pat pateikė nuorodas į kainų skirtumo taisyklę, siekdamas apskaičiuoti prarastos galimybės piniginę vertę. Kaip vieną iš prarastos galimybės piniginės vertės nustatymo būdų, plenarinė sesija yra nurodžiusi CK 6.258 str. 5 d. įtvirtintą kainų skirtumo principą. Čia nustatyta, kad, jeigu šalis nutraukė sutartį dėl to, kad kita šalis ją pažeidė, ir per protingą terminą sudarė nutrauktą sutartį pakeičiančią sutartį, ji turi teisę reikalauti iš sutartį pažeidusios šalies kainų skirtumo. Taigi sąžininga preliminariosios sutarties šalis, kuri remiasi šiuo principu, turi įrodyti, kad dėl derybų su nesąžininga preliminariosios sutarties šalimi ji prarado galimybę sudaryti pagrindinę sutartį su kitais asmenimis palankesnėmis sąlygomis ir turėjo sudaryti sutartį su trečiuoju asmeniu blogesnėmis sąlygomis. Kainų skirtumas (t. y. prarastos konkrečios galimybės piniginė vertė) nustatomas palyginant kainą, kuria pagrindinė sutartis būtų buvusi sudaryta su trečiaisiais asmenimis, jei nebūtų vykusios derybos su nesąžininga preliminariosios sutarties šalimi, ir sudarytos pagrindinės sutarties kainą. Atkreiptinas dėmesys, kad, taikant kainų skirtumo principą, sutartis turi būti sudaroma per

---

⁸⁵ Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 208.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje *E. A. v. B. P.*, Nr. 3K–3–308/2007, kategorija 42.4 (S).

protingą terminą ir protingomis sąlygomis, t. y. turi būti įvertintas ir nukentėjusios šalies elgesys. Apie šią kainų skirtumo taisyklę LAT kalba ir 2006 m. lapkričio 6 d. nutarime⁸⁷, ir 2009 m. balandžio 3 d. nutartyje⁸⁸.

Kaip matome, teismas neatsisako nuorodų į kainų skirtumo taisyklę, siekdamas nustatyti prarastos galimybės piniginę vertę, nors šios taisyklės taikymas, esant ikisutartiniams santykiams, yra dviprasmiškas. Ši taisyklė padeda įvertinti prarastos galimybės piniginę vertę, tačiau, kaip minėta, jos taikymas tarsi panaikina skirtį tarp ikisutartinių ir sutartinių santykių, praktiškai sutapatina prarastos galimybės piniginę vertę, kuri yra priskiriama ikisutartinių santykių kategorijai, su negautomis pajamomis, kurios yra sutartinių santykių kategorija.

Dar viena problema, atskiriant negautas pajamas ir prarastos galimybės piniginę vertę, yra reikalavimų panašumas. Analizuojant LAT praktiką ir remiantis UNIDROIT principais, matyti, kad prarastos galimybės piniginei vertei taikomi tikrumo, realumo, įrodomumo reikalavimai, taip pat prarasta galimybė turi būti neišvengiama ir tikėtina (nehipotetinė). Priteisdami negautas pajamas, teismai taiko šių pajamų realumo, pagrįsto tikėtinumo jas gauti ir teisėtos veiklos reikalavimus. Taigi reikalavimų panašumas taip pat yra vienas iš veiksnių, kodėl teismai dažnai aiškiai neatskiria negautų pajamų ir prarastos galimybės piniginės vertės. Nors prarasta galimybė priskiriama prie tiesioginių nuostolių, o negautos pajamos – prie netiesioginių nuostolių, prarastos galimybės piniginės vertės institutas yra palyginti naujas, tiesiogiai perkeltas iš UNIDROIT principų, todėl dažnai prarasta galimybė yra priskiriama tik prie sutartiniams santykiams būdingų netiesioginių nuostolių arba negautų pajamų.

Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika formuoja kitokią nuomonę dėl negautų pajamų ir prarastos galimybės piniginės vertės santykio. Pastaraisiais dešimtmečiais JAV teisėje einama prie nuomonės, kad prarastos galimybės piniginė vertė yra alternatyva „viskas arba nieko“ taisyklei, kuri taikoma priteisiant negautas pajamas, kai yra sutartiniai santykiai. Pagal šią taisyklę, ieškovui nėra kompensuojama tik dalis jo patirtų nuostolių. Kompensuojami tik visi patirti nuostoliai arba netenkinamas reikalavimas atlyginti nuostolius. Prarastos galimybės piniginė vertė visiškai neperžengia sutarčių teisės principų, net priešingai – papildo visiško nuostolių atlyginimo principą, kuris privalo būti įgyvendintas atlyginant nuostolius, atsiradusius dėl sutarties pažeidimo. Šis prarastos galimybės piniginės vertės institutas yra ypač naudingas naujoms įmonėms arba asmenims, kurie sudaro pavienes sutartis, nes jis suteikia galimybę

---

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje *V. Š. v. A. N. ir kt.*, Nr. 3K-P-382/2006, kategorija 42.4; 45.1; 45.6 (S).

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje *A. S. v. UAB „Pajūrio viešbučiai“*, Nr. 3K-3-126/2009, kategorija 42.4; 44.2.4.1 (S).

išvengti taisyklės „viskas arba nieko“ neigiamų pasekmių, kai ieškovo nuostoliai yra visiškai neatlyginami.⁸⁹

Jungtinėse Amerikos Valstijose teismai remiasi dviem skirtingais metodais, nustatydami konkretų prarastos galimybės piniginės vertės dydį. Taikant pirmąjį būdą, žiūrima į ieškovo apskaičiuotas negautas pajamas, apskaičiuojamas šių pajamų vidurkis, tada šis vidurkis mažinamas, atsižvelgiant į pinigų nuvertėjimą dėl infliacijos ir į riziką, susijusią su verslu. Vadovaudamasis šiuo metodu, teismas pasitiki tikėtinais ieškovo skaičiavimais, tačiau galutinį sprendimą priima pats. Šis skaičiavimo metodas parodo vertę galimybės, suteikiančios progą gauti pajamų.

Pagal antrąjį prarastos galimybės piniginės vertės apskaičiavimo metodą, pati sutartis yra laikoma vertingu dalyku. Tačiau jos vertę konkrečia pinigine suma turi įvertinti teismas, atsižvelgdamas į rinkos kainas ir ieškovo siūlomą vertės kainą. Pats geriausias prarastos galimybės piniginės vertės nustatymo metodas yra kapitalo kainų nustatymo modelis (CAPM), kurio išradėjas – profesorius Melvinas Eisenbergas. Metodas padeda nustatyti sandorio vertę jo pažeidimo momentu. Naudojant žinomus finansinius duomenis, CAPM metodas įvertina esamą pinigų vertę, riziką nenumatytų veiksnių, kurie gali turėti įtakos visai rinkai, ir nenumatytus veiksnius, kurie turi įtaką tik konkrečiai nustatomo sandorio vertei. Galutinis šių skaičiavimų rezultatas – sutarties rinkos vertė. Ši vertė neatspindi hipotetinių pajamų, kurios galėjo būti gautos, jei sandoris būtų įvykdytas, bet parodo pačios galimybės, suteikiančios progą gauti šias pajamas, vertę. Tai ir yra prarastos galimybės piniginė vertė.⁹⁰

Taigi JAV prarastos galimybės piniginės vertės ir negautų pajamų santykis nėra tarsi skirtis tarp ikisutartinių ir sutartinių santykių. Priteisiant prarastos galimybės piniginę vertę, ieškovas gauna daug mažesnę kompensaciją, palyginti su negautomis pajamomis. Tai ir paskatino teismus, net ir esant sutartiniams santykiams, atmesti galimybę priteisti negautas pajamas, nes jos gali nepagrįstai gausiai kompensuoti ieškovo patirtus nuostolius. Prarastos galimybės piniginė vertė taip pat išsprendžia ir kitą problemą, kai ieškovui iš viso yra neatlyginami patirti nuostoliai, nes jam nepavyksta įrodyti šių nuostolių, remiantis protingo tikrumo reikalavimais. Kai teismai taiko prarastos galimybės piniginės vertės institutą, nėra taip griežtai žiūrima į šių pajamų tikrumo reikalavimą, taigi taip išvengiama situacijų, kai ieškovas, nors ir patyrė nuostolių dėl neteisėtų atsakovo veiksmų, jie jam nėra atlyginami.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad Lietuvai nereikėtų vadovautis Jungtinėse Amerikos Valstijose priimtinu negautų pajamų ir prarastos galimybės piniginės vertės santykiu.

---

⁸⁹ Pryor J. L. Lost profit or lost chance: reconsidering the measure of recovery for lost profit in breach of contract actions // Regent university law review, 2007 // http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/regulr19&div=26&collection=journals&set_as_cursor=5&men_tab=schresults; prisijungimo laikas: 2010-11-28.

⁹⁰ Ten pat.

Lietuvai reikėtų vadovautis kontinentinės teisės šalyse dažniausiai sutinkama nuostata, kad prarastos galimybės pinigine vertė yra ikisutartinių santykių kategorija, ji turi būti priskiriama tiesioginiams nuostoliams. Lietuvos teismai yra linkę sutapatinti prarastą galimybę su negautomis pajamomis, todėl šalys turėtų iš anksto susitarti dėl nuostolių dydžio, jeigu viena iš sutarties šalių elgiasi nesąžiningai, kad vėliau būtų išvengta nesklandumų, siekiant nustatyti, ar šaliai turi būti priteisiama prarastos galimybės pinigine vertė, ar negautos pajamos.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Visiško nuostolių atlyginimo principas yra svarbiausias atlyginant nuostolius. Šis principas gali būti suprantamas kaip trejopų interesų užtikrinimą įgyvendinantis principas: pasitikėjimo, lūkesčių ir restitucinį. Negautos pajamos atitinka lūkesčių interesą. Manytina, kad lūkesčių interesas labiausiai prisideda prie visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimo.
2. Lietuvos Respublikos teisės aktuose yra įtvirtinta sąvoka „negautos pajamos“, tačiau ši sąvoka turėtų būti pakeista, nes tikslesnė būtų sąvoka „negautas pelnas“. Negautos pajamos neturi būti suprantamos kaip visos tikėtinos gauti pajamos iš asmens veiklos, neatskaičius sąnaudų. Atskaičius sąnaudas iš visų pajamų (įplaukų), o iš šių – ir pelno mokesčių pagal Pelno mokesčio įstatymą, asmeniui lieka grynas pelnas, t. y. tai, kuo būtų pagerėjusi nukentėjusio asmens turtinė padėtis.
3. Kuriant Lietuvos sutarčių teisės nuostatas, buvo remiamasi UNIDROIT principais. Taigi ir nuostatos, susijusios su negautomis pajamomis, yra perimtos iš šių principų. UNIDROIT principų komentare, kaip ir Europos sutarčių teisės principų komentare, rašoma, kad negautos pajamos dažnai įgauna prarastos galimybės piniginės vertės formą. Nors nei LR CK, nei jo komentare apie tokią galimybę nėra užsimenama, praktikoje tai nepadeda išvengti problemų, kylančių atskiriant negautas pajamas nuo prarastos galimybės.
4. Lietuvos įstatymuose nėra nustatytų negautoms pajamoms taikytinų reikalavimų, todėl norint išsiaiškinti šiuos reikalavimus būtina nagrinėti teismų praktiką. Remiantis Lietuvos teismų praktika, ar patirti nuostoliai gali būti vertinami kaip negautos pajamos arba patirtos išlaidos (turto sumažėjimas), sprendžiamas pagal tokius kriterijus: 1) ar pajamos buvo numatytos gauti iš anksto; 2) ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai; 3) ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų skolininko veiksmų; 4) ar netiesioginiai nuostoliai pagrįsti realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis pajamomis. Teismai tik įvardija negautoms pajamoms taikytinus reikalavimus, tačiau jų nedetalizuoja.
5. Apskaičiuojant negautų pajamų dydį, dažniausiai naudojami kainų skirtumo, negauto atlyginimo ir pažeidėjo gautos naudos metodai. Taip pat negautos pajamos skaičiuojamos, remiantis nukentėjusiojo pelno, gauto prieš teisės pažeidimą, ir pelno, gauto po padaryto teisės pažeidimo, skirtumu. Lietuvoje, apskaičiuojant negautų pajamų dydį, teismai paprastai linkę remtis ekspertų išvadomis. Ieškovas pats turi būti suinteresuotas ir imtis iniciatyvos, kad ekspertai nustatytų jo negautų

pajamų dydį, nes teismas turi tik teisę, bet ne pareigą, kreiptis į ekspertus. Jeigu ieškovas nerodo iniciatyvos, kad negautų pajamų dydį nustatytų ekspertas, arba jei jis tokios savo teisės atsisako, teismas turi pagrįstą pagrindą nepriteisti negautų pajamų.

6. Nors teismai sutinka, kad geriausias ir lengviausias būdas įrodyti negautų pajamų buvimą yra pateikti įrodymus apie pajamas, gautas prieš sutarties pažeidimą, ir įrodymus apie pajamas, gautas po sutarties pažeidimo, vis dėlto teismai yra linkę priteisti negautas pajamas, remdamiesi tik nukentėjusiosios šalies ar liudytojų parodymais. Lietuvos teismų praktikoje nepasitaikė situacijų, kai negautos pajamos yra priteisiamos, remiantis tik byloje dalyvaujančių asmenų ir kitų proceso dalyvių parodymais, tačiau užsienio teismų praktika rodo, kad teismai turėtų būti lankstūs ir atsižvelgti į bet kokio pobūdžio įrodymus.
7. Priežastinio ryšio nebuvimas yra svarbiausias veiksnys, ribojantis negautų pajamų priteisimą. Priežastinis ryšys turi būti tarp neteisėtų atsakovo veiksmų ir nukentėjusiojo negautų pajamų. Ar yra priežastinis ryšys, ar nėra, sprendžia teismas, analizuodamas atsakovo veiksmus ir visas faktines bylos aplinkybes. Teismas visada turi įsitikinti, ar ieškovo patirti nuostoliai, pasireiškiantys negautų pajamų forma, nėra per daug nutolę nuo neteisėtų atsakovo veiksmų, taigi priežastinis ryšys neturi būti tolimas.
8. Nuostolių sušvelninimo taisyklės taikymas – vienas iš būdų riboti negautų pajamų priteisimą. Jei nukentėjusioji šalis, sudarydama naują sutartį, kuri pakeičia senąją, gali išvengti negautų pajamų arba bent jau sumažinti jų kiekį, ji ir turėtų taip elgtis. Teoriškai galima išskirti du nuostolių sušvelninimo taisyklės aspektus. Pirmasis aspektas iš ieškovo reikalauja, kad jis atliktų pozityvius veiksmus, kuriais būtų galima sumažinti dėl sutarties pažeidimo kilusius padarinius, t. y. būtų gauta kiek įmanoma daugiau pajamų, kurios kompensuotų jo negautas pajamas. Antrasis sušvelninimo taisyklės aspektas yra tas, kad nukentėjusioji šalis neturi patirti neprotingų išlaidų dėl sušvelninimo.
9. Pastaraisiais metais užsienyje einama prie to, kad negautas pajamas galima prisiteisti ir tuomet, kai verslas yra ką tik įsteigtas, kai dar nėra jokių duomenų apie anksčiau gautas pajamas, taigi užsienio teismai dažnai linkę peržengti naujo verslo taisyklės ribas, kurios draudžia negautų pajamų priteisimą, kai verslas yra ką tik įsteigtas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje kol kas nebuvo bylų, susijusių su naujo verslo taisykle, todėl neaišku, kaip teismas elgtųsi tokioje situacijoje. Manytina, kad teismas turėtų būti lankstus ir iš karto neatmesti ieškovo reikalavimo

vien todėl, kad jo verslas dar yra naujas ir nėra jokių duomenų apie ankstesnes pajamas.

10. Lietuvos teismai sprendimuose dažnai yra linkę sutapatinti negautas pajamas su prarasta galimybe, nors UNIDROIT principų normos, reglamentuojančios nesąžiningas derybas, pirmenybę teikia pasitikėjimo nuostoliams, o ne negautoms pajamoms. Tokį sutapatinimą lemia ir teismų naudojamas kainų skirtumo metodas, kuris paprastai taikomas apskaičiuojant sutartinius nuostolius, bet teismai jį taiko ir apskaičiuodami prarastos galimybės piniginę vertę, ir reikalavimų, taikytinų šiems dviem institutams, panašumas. Prarastos galimybės piniginė vertė turi likti ikisutartinių santykių kategorija, ji turi būti priskiriama tiesioginiams nuostoliams. Lietuvos teismai yra linkę sutapatinti prarastą galimybę su negautomis pajamomis, todėl šalys turėtų iš anksto susitarti dėl nuostolių dydžio, jeigu viena iš sutarties šalių elgiasi nesąžiningai, kad vėliau būtų išvengta nesklandumų siekiant nustatyti, ar šaliai turi būti priteisiama prarastos galimybės piniginė vertė, ar negautos pajamos.

Apibendrinant pateiktas išvadas ir rekomendacijas, galima teigti, kad, gilinantį į darbo temą atskleidžiančią literatūrą ir analizuojant su šia tema susijusių įstatymų bazę, buvo atskleista keletas negautų pajamų, kaip vienos iš nuostolių rūšių, kuri priteisiama, kai pažeidžiama sutartis, reglamentavimo netikslumų (negautų pajamų samprata, negautų pajamų santykis su prarasta galimybe). Nors jau formuojasi tam tikros negautų pajamų priteisimo tendencijos, vis dėlto Lietuvos teismai turėtų detalizuoti negautoms pajamoms taikytinus reikalavimus, kad būtų aiškiai matyti, kas sudaro jų turinį. Dabar Lietuvos teismai dažnai atmeta ieškovo reikalavimą prisiteisti negautas pajamas, remdamiesi tuo, kad ieškovo pateikti įrodymai neatitinka negautų pajamų pagrįsto tikėtino, realumo, neišvengiamumo reikalavimų. Detalizavus negautoms pajamoms taikytinus reikalavimus, nukentėjusiajam padidėtų galimybė prisiteisti negautas pajamas, nes būtų aiškiai matyti, kas sudaro šių reikalavimų turinį. Vadinasi, darbo pradžioje iškelta hipotezė, išanalizavus ir apibendrinus darbe ištirtą medžiagą, pasitvirtino.

Evaldas Gavėnas

Darbo baigimo data: 2010 m. gruodžio 16 d.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė medžiaga

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74–2262.
2. Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50–1598.
3. Lietuvos Respublikos nesąžiningos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30–856.
4. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 8–120.
5. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 92–2844.

Mokslinė literatūra lietuvių kalba

6. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004.
7. Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995.
8. Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T. 1.
9. Mizaras V. Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai. Vilnius: Justitia, 2003.
10. Vileita A. Lietuvos Respublikos Autorių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000. P. 176–177.
11. Ivanauskas A. Prarastos galimybės piniginė vertė. Vilnius: Justitia, 2007. Nr.1 (63).
12. Šeškauskis M. Prarastos galimybės piniginės vertės instituto taikymo ypatumai ikisutartiniuose santykiuose: magistr. darbas: soc. mokslai: teisė. VDU. 2008.

Mokslinė literatūra užsienio kalba

13. Chen-Wishart M. Contract Law. New York: Oxford university press, 2008. Second edition.
14. Hartkamp A. S. Judicial Discretion under the New Civil Code of the Netherlands // The American Journal of Comparative Law. 1992, vol. 40, No. 3.

15. Kiršienė J., Leonova N. Qualification of Pre-contractual Liability and the Value of Lost Opportunity as a Form of Losses // *Jurisprudencija*, 2009, Nr. 1 (115).
16. Principles of European Contract Law. Parts I and II. Kluwer Law International. The Hague/London/Boston, 2000.
17. Saidov D., Cunnington R. Contract damages. Domestic and international perspectives. Oxford and Portland, Oregon, 2008.

Praktinė medžiaga

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje *Fotoagentūros „Mauritius“ atstovas „Rupinas ir Ko“ v. UAB „Lietuvos rytas“*, Nr. 3K-3-199/1999, kategorija 11.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija agentūra v. UAB „Geras laikas“*, Nr. 3K-3-664/1999, kategorija 11.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija agentūra v. Leidykla „Algimantas“*, Nr. 3K-7-619/2001, kategorija 78.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje *Valstybės turto fondas v. UAB „Bandužiai“*, Nr. 3K-3-1177, kategorija 39.2.3; 39.2.4; 39.6.1; 40.10.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vingio“ kino teatras v. UAB „Eika“*, Nr. 3K-3-38/2005, kategorija 42.5; 42.6; 52.3.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Rasa“, UAB „Druskininkų Rasa“, UAB „Vegoplastas“ v. R. Degutienės IĮ „Kertupis“*, Nr. 3K-3-66/2005, kategorija 44.5.2.17; 44.8.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje *J. R. ir Z. R. v. Vilniaus universiteto Santariškių klinikos*, Nr. 3K-3-206/2005, kategorija 44.5.2.15.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje *G. L. v. ŽŪB „Vyčia“*, Nr. 3K-3-407/2006, kategorija 44.1; 44.2.3; 44.2.4.1; 44.5.2.1; 44.8 (S).
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje *A. T., J. A. P. v. Lietuvos Respublika, V. J.*, Nr. 3K-3-518/2006, kategorija 44.5.2.5 (S).

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 6 d. Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos nutarimas civilinėje byloje *V. Š. v. A. N. ir kt.*, Nr. 3K-P-382/2006, kategorija 42.4; 45.1; 45.6 (S).
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje *E. Mikutavičius v. R. Kaupas*, Nr. 3K-3-585/2006, kategorija 36.1; 42.4.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje *E. A. v. B. P.*, Nr. 3K-3-308/2007, kategorija 42.4 (S).
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje *B. V.-F. v. Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus ir kt.*, Nr. 3K-3-353/2007, kategorija 84.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *R. Jurgelionio firma „Tastos statyba“ v. Kauno miesto savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-62/2008, kategorija 52.5; 36.1.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Rudeta“ v. AB „Lietuvos draudimas“*, Nr. 3K-3-322/2008, kategorija 44.2.2; 44.8; 114.9.6.2; 114.11; 116.1.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vaivorykštė“ v. UAB „Sanitex“*, Nr. 3K-3-336/2008, kategorija 44.5.2.17; 44.8.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Klevo lapas“ v. AB „Mažeikių nafta“*, Nr. 3K-3-50/2009, kategorija 95.6.2; 122.5 (S).
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje *A. S. v. UAB „Pajūrio viešbučiai“*, Nr. 3K-3-126/2009, kategorija 42.4; 44.2.4.1 (S).
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ferteksos transportas“ v. Baltarusijos Respublikinės unitarinės įmonės „Gamybinis susivienijimas „Belaruskalij“*, Nr. 3K-3-273/2009, kategorija 42.11.1; 44.5.1 (S).

Internetiniai šaltiniai

37. Court of Appeal of Tennessee, Western Section. *Brandtjen and Kluge Inc. v. Pope*, 1945 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2>

[ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1946102164&FindType=Y&AP=&fn=_top&rs=WLIN10.10&psc=5614F437&mt=126&vr=2.0&spa=intlith2-000&sv=Split](http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1946102164&FindType=Y&AP=&fn=_top&rs=WLIN10.10&psc=5614F437&mt=126&vr=2.0&spa=intlith2-000&sv=Split)

38. Court of Appeal of Tennessee, Middle Section. *Ferrell v. Elrod*, 1971 // http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1971131354&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=_top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&psc=E3B06AE5
39. Court of Appeal of Tennessee, Middle Section. *Ford Motor Company v. Taylor*, 1969 // http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1969137348&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=_top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&psc=E3B06AE5
40. Court of Appeal of Tennessee, Middle Section. *Fuqua v. Madwell*, 1941 // http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1941103199&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=_top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&psc=E3B06AE5
41. Gotanda Y. J. Recovering lost profits in International dispute // Georgetown Journal of International Law. 2004 // http://findarticles.com/p/articles/mi_qa4140/is_200410/ai_n13639536/?tag=content;coll
42. Supreme Court of Tennessee. *Jennings v. Lamb*, 1956 // http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=713&SerialNum=1957122203&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn=_top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&psc=E3B06AE5
43. Looney J. V. The „New business rule“ and breach of contracts claims for lost profits: playing mindgames with Arkansas law // Arkansas law Notes, 1997 // <http://international.westlaw.com/result/default.wl?vr=2.0&tf=507&sv=Split&cfid=>

1&cxt=RL&fmqv=s&fcl=True&rlti=1&ss=CXT&tc=6&rs=WLIN10.10&eq=search&db=WORLD-
JLR&fn= top&rlt=CLID_QRYRLT555739913812&nstartlistitem=1&scxt=WL&spa=intlith2-
000&rp=%2fsearch%2fdefault.wl&rltdb=CLID_DB1894946713812&origin=Search&mt=126&service=Search&query=TI%28%22NEW+BUSINESS+RULE%22%29&method=TNC

44. Appellate Court of Illinois. Second District. *Milex Products v. Alra Laboratories*, 1992 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0108845293&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=578&SerialNum=1992195827&FindType=Y&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.06&ifm=NotSet&fn= top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&pb=D883556F>
45. Official Comments of UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts // <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2004/integralversion/principles2004-e.pdf>
46. Pepper J. R. Recovering lost profit // Tennessee Bar Journal, August 2008 // http://www.tba.org/Journal_Tbarchives/tbj-2008_08.html
47. Pryor J. L. Lost profit or lost chance: reconsidering the measure of recovery for lost profit in breach of contract actions // Regent university law review, 2007 // <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/regulr19&div=26&collection=journals&set as cursor=5&men tab=srchresults>
48. Court of Appeals of Tennessee. *Wagonner Motors v. Waverly Church of Christ*, 2005 // <http://international.westlaw.com/find/default.wl?vc=0&ordoc=0340189212&rp=%2ffind%2fdefault.wl&DB=4644&SerialNum=2005122558&FindType=Y&ReferencePositionType=S&ReferencePosition=59&AP=&spa=intlith2-000&rs=WLIN10.05&ifm=NotSet&fn= top&sv=Split&mt=126&vr=2.0&pb=E3B06AE5>
49. www.lat.lt
50. www.lrs.lt

SANTRAUKA

Negautos pajamos kaip nuostolių rūšis sutartiniuose santykiuose

Šiais laikais sutartis yra neišvengiamas šiuolaikinės visuomenės reiškinys, su kuriuo susiduriama kasdien. Šalys, sudarydamos sutartį, siekia tam tikrų tikslų. Kad šie tikslai, dėl kurių sutartis buvo sudaryta ir atsirado sutartinė prievolė, būtų įgyvendinti, šalys privalo sutartį tinkamai vykdyti. Šiuolaikinėje visuomenėje vis daugėja sandorių, tad natūralu, kad daugėja ir sandorių pažeidimų. Pažeidus sutartį svarbu, kad būtų užtikrintas visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimas. Šio principo įgyvendinimas gali būti pasiektas tik tada, kai asmeniui, kurio teisės, atsiradusios remiantis sutartimi, buvo pažeistos, yra suteikiama galimybė prisiteisti negautas pajamas.

Šiame darbe nagrinėjamas negautų pajamų, kaip vienos iš nuostolių rūšių, atlyginimas sutartiniuose santykiuose. Didžiausias dėmesys skiriamas negautų pajamų teisiniam reglamentavimui Lietuvos Respublikoje, aptariama šių pajamų priteisimo galimybė pagal Lietuvos teismų praktiką. Analizuojamas ir negautų pajamų reglamentavimas užsienio šalyse, taip stengiantis nustatyti galimus Lietuvos Respublikos teisinio reglamentavimo nesklendumus. Negautų pajamų, kaip vienos iš nuostolių rūšies, esmė atskleidžiama nustatant negautų pajamų įtaką visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimui, analizuojant negautoms pajamoms taikytinus reikalavimus pagal Lietuvos ir užsienio teisę, aptariant negautų pajamų apskaičiavimo metodus ir apibūdinant dažniausiai naudojamus įrodymus, kuriais remiantis yra įrodinėjamas negautų pajamų buvimas. Moksliniame tiriamajame darbe aptariami negautų pajamų priteisimą ribojantys veiksniai, didžiausią dėmesį skiriant priežastiniam ryšiui, kaip svarbiausiam ir dažniausiai naudojamam veiksniumi, kuriuo remiantis yra ribojamas negautų pajamų atlyginimas. Darbe atskirai analizuojamas dažnai praktikoje išskylantis probleminis klausimas – negautų pajamų santykis su prarastos galimybės pinigine verte, atskleidžiami probleminiai veiksniai, kurie dažnai lemia negautų pajamų ir prarastos galimybės piniginės vertės sutapatinimą.

Nors jau formuojasi tam tikros negautų pajamų priteisimo tendencijos, Lietuvos teismai turėtų detalizuoti negautoms pajamoms taikytinus reikalavimus, kad būtų aiškiai matyti, kas sudaro jų turinį. Dabar Lietuvos teismai dažnai atmeta ieškovo reikalavimą priteisti negautas pajamas, remdamiesi tuo, kad ieškovo pateikti įrodymai neatitinka negautų pajamų pagrįsto tikėtumo, realumo, neišvengiamumo reikalavimų. Detalizavus negautoms pajamoms taikytinus reikalavimus, nukentėjusiajam padidėtų galimybė prisiteisti negautas pajamas, nes būtų aišku, kas sudaro šių reikalavimų turinį.

SUMMARY

Lost Profits as Type of Remedy in Contractual Relations

Nowadays contracts are inevitable phenomenon of modern society which goes together with person in his daily life. Contract parties always have different intentions when making the contract. The only way to reach these intentions, wherefore the contract was made, is to carry out the contract correctly. It is natural that growing and growing an amount of contracts causes the increasing of contracts breaching in modern society. When the contract is broken the main goal is to ensure the implementation of the full compensation principle. Implementation of this principle can only be achieved if the person, whose rights were damaged, has an opportunity to get a compensation which includes lost profits.

This scientific work gives a comprehensive analysis of lost profits as kind of remedy in contractual relations. The most attention is paid to the legal regulation of lost profits in the Republic of Lithuania, discussed the possibility of an award of lost profits in Lithuanian case law. However it is also analyzed the regulation of lost profits in foreign countries and is tried to determine the problems of Lithuanian legal regulation. The essence of lost profits as one of the forms of remedy is disclosed by analyzing the effect of awarding lost profits to the full compensation principle, studying the applicable requirements for the lost profits in Lithuania and other countries, discussing calculation methods for the lost profits and also defining the most common evidence which are used for proving the existence of lost profits. The research work discloses the limits for awarding lost profits, paying the attention to the causation, as the most important and commonly used factor. In separate chapter is discussed about an important practical problem – the relation between lost profit and loss of chance, indentifying problematic factors which cause the problems when separating if it was lost profits or loss of chance.

The research paper concludes that, despite already formed tendencies in analyzing cases with the reward of lost profit, the Lithuanian courts should make clear the requirements for lost profits, by specifying their content. Now the courts often reject plaintiffs' claims due to the reason lost profits does not meet reasonable certainty, unavailability requirements. By detailing these requirements it would be easier to award lost profits because the content of the requirements would be clear.